๔. สมถกฺขนฺธกํ

๑. สมฺมุขาวินโย

๑๘๕. เตนสมเยน พุทฺโธ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเมฯ เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อสมฺมุขีภูตานํ ภิกฺขูนํ กมฺมานิ กโรนฺติ – ตชฺชนียมฺปิ, นิยสฺสมฺปิ, ปพฺพาชนียมฺปิ, ปฏิสารณียมฺปิ, อุกฺเขปนียมฺปิฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อสมฺมุขีภูตานํ ภิกฺขูนํ กมฺมานิ กริสฺสนฺติ – ตชฺชนียมฺปิ, นิยสฺสมฺปิ, ปพฺพาชนียมฺปิ, ปฏิสารณียมฺปิ, อุกฺเขปนียมฺปี’’ติ! อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป.… ‘‘สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว, ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อสมฺมุขีภูตานํ ภิกฺขูนํ กมฺมานิ กโรนฺติ – ตชฺชนียมฺปิ, นิยสฺสมฺปิ, ปพฺพาชนียมฺปิ, ปฏิสารณียมฺปิ, อุกฺเขปนียมฺปี’’ติ? ‘‘สจฺจํ ภควา’’ติฯ วิครหิ พุทฺโธ ภควา – ‘‘อนนุจฺฉวิกํ, ภิกฺขเว, เตสํ โมฆปุริสานํ อนนุโลมิกํ อปฺปติรูปํ อสฺสามณกํ อกปฺปิยํ อกรณียํฯ กถญฺหิ นาม เต, ภิกฺขเว, โมฆปุริสา อสมฺมุขีภูตานํ ภิกฺขูนํ กมฺมานิ กริสฺสนฺติ – ตชฺชนียมฺปิ, นิยสฺสมฺปิ, ปพฺพาชนียมฺปิ, ปฏิสารณียมฺปิ, อุกฺเขปนียมฺปิ! เนตํ, ภิกฺขเว, อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ – น, ภิกฺขเว, อสมฺมุขีภูตานํ ภิกฺขูนํ กมฺมํ กาตพฺพํ – ตชฺชนียํ วา, นิยสฺสํ วา, ปพฺพาชนียํ วา, ปฏิสารณียํ วา, อุกฺเขปนียํ วาฯ โย กเรยฺย , อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ

๑๘๖. ‘‘อธมฺมวาที ปุคฺคโล อธมฺมวาที สมฺพหุลา อธมฺมวาที สงฺโฆฯ ธมฺมวาที ปุคฺคโล ธมฺมวาที สมฺพหุลา ธมฺมวาที สงฺโฆฯ

กณฺหปกฺขนวกํ

๑๘๗. ‘‘อธมฺมวาที ปุคฺคโล ธมฺมวาทิํ ปุคฺคลํ สญฺญาเปติ นิชฺฌาเปติ เปกฺเขติ อนุเปกฺเขติ ทเสฺสติ อนุทเสฺสติ – อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหาหิ, อิมํ โรเจหีติฯ เอวเณฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, อธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินยปติรูปเกนฯ

‘‘อธมฺมวาที ปุคฺคโล ธมฺมวาที สมฺพหุเล สญฺญาเปติ นิชฺฌาเปติ เปกฺเขติ อนุเปกฺเขติ ทเสฺสติ อนุทเสฺสติ – อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย , อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติฯ เอวเณฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, อธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินยปติรูปเกนฯ

‘‘อธมฺมวาที ปุคฺคโล ธมฺมวาทิํ สงฺฆํ สญฺญาเปติ นิชฺฌาเปติ เปกฺเขติ อนุเปกฺเขติ ทเสฺสติ อนุทเสฺสติ – อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหาหิ, อิมํ โรเจหีติ [อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติ (ก.)]ฯ เอวเณฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, อธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินยปติรูปเกนฯ

‘‘อธมฺมวาที สมฺพหุลา ธมฺมวาทิํ ปุคฺคลํ สญฺญาเปนฺติ นิชฺฌาเปนฺติ เปกฺเขนฺติ อนุเปกฺเขนฺติ ทเสฺสนฺติ อนุทเสฺสนฺติ – อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหาหิ, อิมํ โรเจหีติฯ เอวเณฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, อธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินยปติรูปเกนฯ

‘‘อธมฺมวาทีสมฺพหุลา ธมฺมวาที สมฺพหุเล สญฺญาเปนฺติ นิชฺฌาเปนฺติ เปเกฺขนฺติ อนุเปเกฺขนฺติ ทเสฺสนฺติ อนุทเสฺสนฺติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติฯ เอวเมฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, อธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินยปติรูปเกนฯ

‘‘อธมฺมวาที สมฺพหุลา ธมฺมวาทึ สงฺฆํ สญฺญาเปนฺติ นิชฺฌาเปนฺติ เปเกฺขนฺติ อนุเปเกฺขนฺติ ทเสฺสนฺติ อนุทเสฺสนฺติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหาหิ, อิมํ โรเจหีติฯ เอวเมฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, อธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินยปติรูปเกนฯ

‘‘อธมฺมวาที สโงฺฆ ธมฺมวาทึ ปุคฺคลํ สญฺญาเปติ นิชฺฌาเปติ เปเกฺขติ อนุเปเกฺขติ ทเสฺสติ อนุทเสฺสติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหาหิ, อิมํ โรเจหีติฯ เอวเมฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, อธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินยปติรูปเกนฯ

‘‘อธมฺมวาที สโงฺฆ ธมฺมวาที สมฺพหุเล สญฺญาเปติ นิชฺฌาเปติ เปเกฺขติ อนุเปเกฺขติ ทเสฺสติ อนุทเสฺสติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติฯ เอวเมฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, อธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินยปติรูปเกนฯ

‘‘อธมฺมวาที สโงฺฆ ธมฺมวาทึ สงฺฆํ สญฺญาเปติ นิชฺฌาเปติ เปเกฺขติ อนุเปเกฺขติ ทเสฺสติ อนุทเสฺสติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํสตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหาหิ, อิมํ โรเจหีติฯ เอวเมฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, อธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินยปติรูปเกนฯ

กณฺหปกฺขนวกํ นิฎฺฐิตํฯ

สุกฺกปกฺขนวกํ

๑๘๘. ‘‘ธมฺมวาที ปุคฺคโล อธมฺมวาทึ ปุคฺคลํ สญฺญาเปติ นิชฺฌาเปติ เปเกฺขติ อนุเปเกฺขติ ทเสฺสติ อนุทเสฺสติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหาหิ, อิมํ โรเจหีติฯ เอวเมฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, ธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินเยนฯ

‘‘ธมฺมวาที ปุคฺคโล อธมฺมวาที สมฺพหุเล สญฺญาเปติ นิชฺฌาเปติ เปเกฺขติ อนุเปเกฺขติ ทเสฺสติ อนุทเสฺสติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติฯ เอวเมฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, ธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินเยนฯ

‘‘ธมฺมวาที ปุคฺคโล อธมฺมวาทึ สงฺฆํ สญฺญาเปติ นิชฺฌาเปติ เปเกฺขติ อนุเปเกฺขติ ทเสฺสติ อนุทเสฺสติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหาหิ, อิมํ โรเจหีติฯ เอวเมฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, ธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินเยนฯ

‘‘ธมฺมวาที สมฺพหุลา อธมฺมวาทึ ปุคฺคลํ สญฺญาเปนฺติ นิชฺฌาเปนฺติ เปเกฺขนฺติ อนุเปเกฺขนฺติ ทเสฺสนฺติ อนุทเสฺสนฺติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหาหิ , อิมํ โรเจหีติฯ เอวเมฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, ธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินเยนฯ

‘‘ธมฺมวาที สมฺพหุลา อธมฺมวาที สมฺพหุเล สญฺญาเปนฺติ นิชฺฌาเปนฺติ เปเกฺขนฺติ อนุเปเกฺขนฺติ ทเสฺสนฺติอนุทเสฺสนฺติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติฯ เอวเณฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, ธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินเยนฯ

‘‘ธมฺมวาที สมฺพหุลา อธมฺมวาทึ สงฺฆํ สญฺญาเปนฺติ นิชฺฌาเปนฺติ เปเกฺขนฺติ อนุเปเกฺขนฺติ ทเสฺสนฺติ อนุทเสฺสนฺติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ , อิมํ คณฺหาหิ, อิมํ โรเจหีติฯ เอวเณฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, ธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินเยนฯ

‘‘ธมฺมวาที สโงฺฆ อธมฺมวาทึ ปุคฺคลํ สญฺญาเปติ นิชฺฌาเปติ เปเกฺขติ อนุเปเกฺขติ ทเสฺสติ อนุทเสฺสติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหาหิ, อิมํ โรเจหีติฯ เอวเณฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, ธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินเยนฯ

‘‘ธมฺมวาที สโงฺฆ อธมฺมวาที สมฺพหุเล สญฺญาเปติ นิชฺฌาเปติ เปเกฺขติ อนุเปเกฺขติ ทเสฺสติ อนุทเสฺสติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติฯ เอวเณฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, ธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินเยนฯ

‘‘ธมฺมวาที สโงฺฆ อธมฺมวาทึ สงฺฆํ สญฺญาเปติ นิชฺฌาเปติ เปเกฺขติ อนุเปเกฺขติ ทเสฺสติ อนุทเสฺสติ – อยํ ธโมฺม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ, อิมํ คณฺหาหิ, อิมํ โรเจหีติฯ เอวเณฺจตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ, ธเมฺมน วูปสมฺมติ สมฺมุขาวินเยนา’’ติฯ

สุกฺกปกฺขนวกํ นิฎฺฐิตํฯ

๒. สติวินโย

๑๘๙. [อิทํ วตฺถุ ปารา. ๓๘๐ อาทโย] เตน สมเยน พุโทฺธ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเปฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมตา ทเพฺพน มลฺลปุเตฺตน ชาติยา สตฺตวเสฺสน อรหตฺตํ สจฺฉิกตํ โหติ ฯ ยํ กิญฺจิ สาวเกน ปตฺตพฺพํ สพฺพํ เตน อนุปฺปตฺตํ โหติฯ นตฺถิ จสฺส กิญฺจิ อุตฺตริ [อุตฺตรึ (สี.)] กรณียํ, กตสฺส วา ปติจโยฯ อถ โข อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส รโหคตสฺส ปฎิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตโกฺก อุทปาทิ – ‘‘มยา โข ชาติยา สตฺตวเสฺสน อรหตฺตํ สจฺฉิกตํฯ ยํ กิญฺจิ สาวเกน ปตฺตพฺพํ สพฺพํ มยา อนุปฺปตฺตํฯ นตฺถิ จ เม กิญฺจิ อุตฺตริกรณียํ, กตสฺส วา ปติจโยฯ กึ นุ โข อหํ สงฺฆสฺส เวยฺยาวจฺจํ กเรยฺย’’นฺติ?

อถ โข อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส เอตทโหสิ – ‘‘ยํนูนาหํ สงฺฆสฺส เสนาสนญฺจปญฺญเปยฺยํ ภตฺตานิ จ อุทฺทิเสยฺย’’นฺติฯ อถ โข อายสฺมา ทโพฺพ มลฺลปุโตฺต สายนฺหสมยํ ปฎิสลฺลานา วุฎฺฐิโต เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข อายสฺมา ทโพฺพ มลฺลปุโตฺต ภควนฺตํ เอตทโวจ – ‘‘อิธ มยฺหํ, ภเนฺต, รโหคตสฺส ปฎิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตโกฺก อุทปาทิ – ‘มยา โข ชาติยา สตฺตวเสฺสน อรหตฺตํ สจฺฉิกตํฯ ยํ กิญฺจิ สาวเกน ปตฺตพฺพํ, สพฺพํ มยา อนุปฺปตฺตํฯ นตฺถิ จ เม กิญฺจิ อุตฺตริกรณียํ, กตสฺส วา ปติจโยฯ กึ นุ โข อหํ สงฺฆสฺส เวยฺยาวจฺจํ กเรยฺย’นฺติ ? ตสฺส มยฺหํ, ภเนฺต, เอตทโหสิ – ‘ยํนูนาหํ สงฺฆสฺส เสนาสนญฺจ ปญฺญเปยฺยํ ภตฺตานิ จ อุทฺทิเสยฺย’นฺติฯ อิจฺฉามหํ, ภเนฺต, สงฺฆสฺส เสนาสนญฺจ ปญฺญาเปตุํ ภตฺตานิ จ อุทฺทิสิตุ’’นฺติฯ ‘‘สาธุ สาธุ, ทพฺพฯ เตน หิ

ตฺวํ, ทพฺพ, สงฺฆสฺส เสนาสนญฺจ ปญฺญเปหิ ภตฺตานิ จ อุทฺทิสาหี’’ติ [อุทฺทิสาติ (ปารา. ๓๘๐)]ฯ ‘‘เอวํ, ภนฺเต’’ติ โข อายสฺมา ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต ภควโต ปจฺจสฺโสสิฯ อถ โข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ – ‘‘เตน หิ, ภิกฺขเว, สงฺโฆ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ เสนาสนปญฺญาปกญฺจ ภตฺตุเทฺทสกญฺจ สมฺมนฺนตุฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, สมฺมนฺนิตพฺโพฯ ปฐมํ ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต ยาจิตพฺโพ [ทพฺโพ ยาจิตพฺโพ (สฺยา. ก.)]ฯ ยาจิตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ –

๑๙๐. ‘‘สุณาตุ เม, ภนฺเต, สงฺโฆฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ เสนาสนปญฺญาปกญฺจ ภตฺตุเทฺทสกญฺจ สมฺมเนฺนยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภนฺเต, สงฺโฆฯ สงฺโฆ อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ เสนาสนปญฺญาปกญฺจ ภตฺตุเทฺทสกญฺจ สมฺมนฺนติฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส เสนาสนปญฺญาปกสฺส จ ภตฺตุเทฺทสกสฺส จ สมฺมุติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘สมฺมโต สงฺเฆน อายสฺมา ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต เสนาสนปญฺญาปโก จ ภตฺตุเทฺทสโก จฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติ ฯ

๑๙๑. สมฺมโต จ ปนายสฺมา ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต สภาคานํ ภิกฺขูนํ เอกชฺฌํ เสนาสนํ ปญฺญเปติฯ เย เต ภิกฺขู สุตฺตนฺติกา เตสํ เอกชฺฌํ เสนาสนํ ปญฺญเปติ – เต อญฺญมญฺญํ สุตฺตนฺตํ สงฺคายิสฺสนฺตีติฯ เย เต ภิกฺขู วินยธรา เตสํ เอกชฺฌํ เสนาสนํ ปญฺญเปติ – เต อญฺญมญฺญํ วินยํ วินิจฺฉินิสฺสนฺตีติฯ เย เต ภิกฺขู ธมฺมกถิกา เตสํ เอกชฺฌํ เสนาสนํ ปญฺญเปติ – เต อญฺญมญฺญํ ธมฺมํ สากจฺฉิสฺสนฺตีติฯ เย เต ภิกฺขู ฌายิโน เตสํ เอกชฺฌํ เสนาสนํ ปญฺญเปติ – เต อญฺญมญฺญํ น พฺยาพาธิสฺสนฺตีติ ฯ เย เต ภิกฺขู ติรจฺฉานกถิกา กายทฬฺหิพหุลา [กายทฑฺฒิพหุลา (สี.)] วิหรนฺติ เตสมฺปิ เอกชฺฌํ เสนาสนํ ปญฺญเปติ – อิมายปิเม อายสฺมนฺโต รติยา อจฺฉิสฺสนฺตีติฯ เยปิ เต ภิกฺขู วิกาเล อาคจฺฉนฺติ เตสมฺปิ เตโชธาตุํ สมาปชฺชิตฺวา เตเนว อาโลเกน เสนาสนํ ปญฺญเปติ; อปิสุ ภิกฺขู สญฺจิจฺจ วิกาเล อาคจฺฉนฺติ – มยํ อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส อิทฺธิปาฏิหาริยํ ปสฺสิสฺสามาติฯ

เต อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วทนฺติ – ‘‘อมฺหากํ, อาวุโส ทพฺพ, เสนาสนํ ปญฺญเปหี’’ติฯ เต อายสฺมา ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต เอวํ วเทติ – ‘‘กตฺถ อายสฺมนฺตา อิจฺฉนฺติ กตฺถ ปญฺญเปมี’’ติ? เต สญฺจิจฺจ ทูเร อปทิสนฺติ – ‘‘อมฺหากํ, อาวุโส ทพฺพ, คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต เสนาสนํปญฺญเปหิฯ อมฺหากํ, อาวุโส, โจรปปาเต เสนาสนํ ปญฺญเปหิฯ อมฺหากํ, อาวุโส, อิสิคิลิปเสฺส กาฬสิลายํ เสนาสนํ ปญฺญเปหิฯ อมฺหากํ, อาวุโส, เวภารปเสฺส สตฺตปณฺณิคุหายํ เสนาสนํ ปญฺญเปหิฯ อมฺหากํ, อาวุโส, สีตวเน สปฺปโสณฺฑิกปพฺภาเร เสนาสนํ ปญฺญเปหิฯ อมฺหากํ, อาวุโส, โคตมกกนฺทรายํ [โคมฏกนฺทรายํ (สฺยา. กํ.)] เสนาสนํ ปญฺญเปหิฯ อมฺหากํ, อาวุโส, ตินฺทุกกนฺทรายํ เสนาสนํ ปญฺญเปหิฯ อมฺหากํ, อาวุโส, ตโปทกนฺทรายํ [กโปตกนฺทรายํ (ก.)] เสนาสนํ ปญฺญเปหิฯ อมฺหากํ, อาวุโส, ตโปทาราเม เสนาสนํ ปญฺญเปหิฯ อมฺหากํ, อาวุโส, ชีวกมฺพวเน เสนาสนํ ปญฺญเปหิฯ อมฺหากํ, อาวุโส, มทฺทกุจฺฉิมฺหิ มิคทาเย เสนาสนํ ปญฺญเปหี’’ติฯ

เตสํ อายสฺมา ทโพฺพ มลฺลปุโตฺต เตโชธาตุํ สมาปชฺชิตฺวา องฺคุลิยา ชลมานาย ปุรโต ปุรโต คจฺฉติฯ เตปิ เตเนว อาโลเกน อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต คจฺฉนฺติฯ เตสํ อายสฺมา ทโพฺพ มลฺลปุโตฺต เอวํ เสนาสนํ ปญฺญเปติ – อยํ มโญฺจ, อิทํ ปีฐํ , อยํ ภิสิ, อิทํ พิโพฺพหนํ [พิโมฺพหนํ (สี. สฺยา. กํ.)], อิทํ วจฺจฏฺฐานํ, อิทํ ปสฺสาวฏฺฐานํ, อิทํ ปานียํ, อิทํ ปริโภชนียํ, อยํ กตฺตรทโณฺฑ, อิทํ สงฺฆสฺส กติกสณฺฐานํ, อิมํ กาลํ ปวิสิตพฺพํ , อิมํ กาลํ นิกฺขมิตพฺพนฺติฯ เตสํ อายสฺมา ทโพฺพ มลฺลปุโตฺต เอวํ เสนาสนํ ปญฺญเปตฺวา ปุนเทว เวฬุวนํ ปจฺจาคจฺฉติฯ

๑๙๒. เตน โข ปน สมเยน เมตฺติยภูมชกา [เมตฺติยภุมฺมชกา (สี. สฺยา. กํ.)] ภิกฺขู นวกา เจว โหนฺติ อปฺปปุญฺญา จฯ ยานิ สงฺฆสฺส ลามกานิ เสนาสนานิ ตานิ เตสํ ปาปุณนฺติ ลามกานิ จ ภตฺตานิฯ เตน โข ปน สมเยน ราชคเห มนุสฺสา อิจฺฉนฺติ เถรานํ ภิกฺขูนํ อภิสงฺขาริกํ ปิณฺฑปาตํ ทาตุํ – สปฺปิมฺปิ, เตลมฺปิ, อุตฺตริภงฺคมฺปิฯ เมตฺติยภูมชกานํ ปน ภิกฺขูนํ ปากติกํ เทนฺติ – ยถารนฺธํ [ยถารทฺธํ (สฺยา.)]กณาชกํ พิลงฺคทุติยํฯ เต ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฺปฏิกฺกนฺตา เถเร ภิกฺขู ปุจฺฉนฺติ – ‘‘ตุมฺหากํ, อาวุโส, ภตฺตเคฺค กิํ อโหสิ, ตุมฺหากํ กิํ อโหสี’’ติ [กิํ นาโหสิ (สฺยา. กํ.)]? เอกเจฺจ เถรา เอวํ วทนฺติ – ‘‘อมฺหากํ, อาวุโส, สปฺปิ อโหสิ, เตลํ อโหสิ, อุตฺตริภงฺคํ อโหสี’’ติฯ เมตฺติยภูมชกา ปน ภิกฺขู เอวํ วทนฺติ – ‘‘อมฺหากํ, อาวุโส, น กิญฺจิ อโหสิ – ปากติกํ ยถารนฺธํ กณาชกํ พิลงฺคทุติย’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน กลฺยาณภตฺติโก คหปติ สงฺฆสฺส จตุกฺกภตฺตํ เทติ นิจฺจภตฺตํฯ โส ภตฺตเคฺค สปุตฺตทาโร อุปติฏฺฐิตฺวา ปริวิสติ – อเญฺญ โอทเนน ปุจฺฉนฺติ, อเญฺญ สูเปน ปุจฺฉนฺติ, อเญฺญ เตเลน ปุจฺฉนฺติ, อเญฺญ อุตฺตริภเงฺคน ปุจฺฉนฺติฯ เตน โข ปน สมเยน กลฺยาณภตฺติกสฺส คหปติโน ภตฺตํ สฺวาตนาย เมตฺติยภูมชกานํ ภิกฺขูนํ อุทฺทิฏฺฐํ โหติฯ อถ โข กลฺยาณภตฺติโก คหปติ อารามํ อคมาสิ เกนจิเทว กรณีเยนฯ โส เยนายสฺมา ทโพฺพ มลฺลปุโตฺต เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข กลฺยาณภตฺติกํ คหปติํ อายสฺมา ทโพฺพ มลฺลปุโตฺต ธมฺมิยา กถาย สนฺทเสฺสสิ สมาทเปสิ สมุเตฺตเชสิ สมฺปหํเสสิฯ อถ โข กลฺยาณภตฺติโก คหปติ อายสฺมตา ทเพฺพน มลฺลปุเตฺตน ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิโต สมาทปิโต สมุเตฺตชิโต สมฺปหํสิโต อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ เอตทโวจ – ‘‘กสฺส, ภเนฺต, อมฺหากํ ฆเร สฺวาตนาย ภตฺตํ อุทฺทิฏฺฐ’’นฺติ? ‘‘เมตฺติยภูมชกานํ โข, คหปติ, ภิกฺขูนํ ตุมฺหากํ ฆเร สฺวาตนาย ภตฺตํ อุทฺทิฏฺฐ’’นฺติฯ อถ โข กลฺยาณภตฺติโก คหปติ อนตฺตมโน อโหสิฯ กถญฺหิ นาม ปาปภิกฺขู อมฺหากํ ฆเร ภุญฺชิสฺสนฺตีติ ฆรํ คนฺตฺวา ทาสิํ อาณาเปสิ – ‘‘เย, เช, เสฺว ภตฺติกา อาคจฺฉนฺติ เต โกฏฺฐเก อาสนํ ปญฺญเปตฺวา กณาชเกน พิลงฺคทุติเยน ปริวิสา’’ติฯ ‘‘เอวํ อยฺยา’’ติ โข สา ทาสี กลฺยาณภตฺติกสฺส คหปติโน ปจฺจโสฺสสิฯ

อถ โข เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู – หิโยฺย โข, อาวุโส, อมฺหากํ กลฺยาณภตฺติกสฺส คหปติโน ภตฺตํ อุทฺทิฏฺฐํ; เสฺว อเมฺห กลฺยาณภตฺติโก คหปติ สปุตฺตทาโร อุปติฏฺฐิตฺวา ปริวิสิสฺสติ; อเญฺญ โอทเนน ปุจฺฉิสฺสนฺติ, อเญฺญ สูเปน ปุจฺฉิสฺสนฺติ, อเญฺญ เตเลน ปุจฺฉิสฺสนฺติ, อเญฺญ อุตฺตริภเงฺคน ปุจฺฉิสฺสนฺตีติฯ เต เตเนว โสมนเสฺสน น จิตฺตรูปํ รตฺติยา สุปิํสุฯ อถ โข เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เยน กลฺยาณภตฺติกสฺส คหปติโน นิเวสนํ เตนุปสงฺกมิํสุฯ อทฺทสา โข สา ทาสี เมตฺติยภูมชเก ภิกฺขู ทูรโตว อาคจฺฉเนฺต; ทิสฺวาน โกฏฺฐเก อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา เมตฺติยภูมชเก ภิกฺขู เอตทโวจ – ‘‘นิสีทถ, ภเนฺต’’ติฯ อถ โข เมตฺติยภูมชกานํ

ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ – ‘‘นิสฺสํสยํ โข น ตาว ภตฺตํ สิทฺธํ ภวิสฺสติ ยถา มยํ โกฏฺฐเก นิสีทาปิยามา’’ติ [นิสีทาเปยฺยามาติ (ก.)]ฯ อถ โข สา ทาสี กณาชเกน [กาณาชเกน (สฺยา. กํ.)] พิลงฺคทุติเยน อุปคญฺฉิ – ภุญฺชถ, ภนฺเตติฯ ‘‘มยํ โข, ภคินิ, นิจฺจภตฺติกา’’ติฯ ‘‘ชานามิ อยฺยา นิจฺจภตฺติกาติฯ อปิ จาหํ หิโยฺยว คหปตินา อาณตฺตา – ‘เย, เช, เสฺว ภตฺติกา อาคจฺฉนฺติ, เต โกฏฺฐเก อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา กณาชเกน พิลงฺคทุติเยน ปริวิสา’ติฯ ภุญฺชถ, ภนฺเต’’ติฯ อถ โข เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู – หิโยฺย โข, อาวุโส, กลฺยาณภตฺติโก คหปติ อารามํ อคมาสิ ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส สนฺติเกฯ นิสฺสํสยํ โข มยํ ทเพฺพน มลฺลปุเตฺตน คหปติโน อนฺตเร ปริภินฺนาติ [สนฺติเก ปริภินฺนาติ (สฺยา. กํ.)]ฯ เต เตเนว โทมนเสฺสน น จิตฺตรูปํ ภุญฺชิํสุฯ อถ โข เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฺปฏิกฺกนฺตา อารามํ คนฺตฺวา ปตฺตจีวรํ ปฏิสาเมตฺวา พหารามโกฏฺฐเก สงฺฆาฏิปลฺลตฺถิกาย นิสีทิํสุ ตุณฺหีภูตา มงฺกุภูตา ปตฺตกฺขนฺธา อโธมุขา ปชฺฌายนฺตา อปฺปฏิภานาฯ

อถ โข เมตฺติยา ภิกฺขุนี เยน เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา เมตฺติยภูมชเก ภิกฺขู เอตทโวจ – ‘‘วนฺทามิ อยฺยา’’ติฯ เอวํ วุเตฺต เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู นาลปิํสุฯ ทุติยมฺปิ โข…เป.… ตติยมฺปิ โข เมตฺติยา ภิกฺขุนี เมตฺติยภูมชเก ภิกฺขู เอตทโวจ – ‘‘วนฺทามิ อยฺยา’’ติฯ ตติยมฺปิ โข เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู นาลปิํสุฯ ‘‘กฺยาหํ อยฺยานํ อปรชฺฌามิ? กิสฺส มํ อยฺยา นาลปนฺตี’’ติ? ‘‘ตถา หิ ปน ตฺวํ, ภคินิ, อเมฺห ทเพฺพน มลฺลปุเตฺตน วิเหฐิยมาเน อชฺฌุเปกฺขสี’’ติ? ‘‘กฺยาหํ, อยฺยา, กโรมี’’ติ? ‘‘สเจ โข ตฺวํ, ภคินิ, อิเจฺฉยฺยาสิ, อเชฺชว ภควา อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ นาสาเปยฺยา’’ติฯ ‘‘กฺยาหํ, อยฺยา, กโรมิ? กิํ มยา สกฺกา กาตุ’’นฺติ? ‘‘เอหิ ตฺวํ, ภคินิ, เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอวํ วเทหิ – ‘อิทํ , ภเนฺต, นจฺฉนฺนํ นปฺปติรูปํ, ยายํ, ภเนฺต, ทิสา อภยา อนีติกา อนุปทฺทวา สายํ ทิสา สภยา สอีติกา สอุปทฺทวา; ยโต นิวาตํ ตโต สวาตํ [ตโต ปวาตํ (สี. สฺยา. กํ.)]; อุทกํ มเญฺญ อาทิตฺตํ; อเยฺยนมฺหิ ทเพฺพน มลฺลปุเตฺตน ทูสิตา’’’ติฯ ‘‘เอวํ อยฺยา’’ติ โข เมตฺติยา ภิกฺขุนี เมตฺติยภูมชกานํ ภิกฺขูนํ ปฏิสฺสุตฺวา [ปฏิสฺสุณิตฺวา (สฺยา. กํ.)] เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิฯ เอกมนฺตํ ฐิตา โข เมตฺติยา [สา เมตฺติยา (สฺยา. ก.)] ภิกฺขุนี ภควนฺตํ เอตทโวจ – ‘‘อิทํ, ภเนฺต, นจฺฉนฺนํ นปฺปติรูปํ, ยายํ, ภเนฺต, ทิสา อภยา อนีติกา อนุปทฺทวา สายํ ทิสา สภยา สอีติกา สอุปทฺทวา; ยโต นิวาตํ ตโต สวาตํ; อุทกํ มเญฺญ อาทิตฺตํ; อเยฺยนมฺหิ ทเพฺพน มลฺลปุเตฺตน ทูสิตา’’ติฯ

๑๙๓. อถ โข ภควา เอตสฺมิํ นิทาเน เอตสฺมิํ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ ปฏิปุจฺฉิ – ‘‘สรสิ ตฺวํ, ทพฺพ, เอวรูปํ กตฺตา ยถายํ ภิกฺขุนี อาหา’’ติ? ‘‘ยถา มํ, ภเนฺต, ภควา ชานาตี’’ติฯ ทุติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ เอตทโวจ – ‘‘สรสิ ตฺวํ, ทพฺพ, เอวรูปํ กตฺตา ยถายํ ภิกฺขุนี อาหา’’ติ? ‘‘ยถา มํ, ภเนฺต, ภควา ชานาตี’’ติฯ ตติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ เอตทโวจ – ‘‘สรสิ ตฺวํ, ทพฺพ, เอวรูปํ กตฺตา ยถายํ ภิกฺขุนี อาหา’’ติ? ‘‘ยถา มํ, ภเนฺต, ภควา ชานาตี’’ติฯ ‘‘น โข, ทพฺพ, ทพฺพา เอวํ นิเพฺพเฐนฺติฯ สเจ ตยา กตํ กตนฺติ วเทหิฯ สเจ อกตํ อกตนฺติ วเทหี’’ติฯ ‘‘ยโตหํ, ภเนฺต, ชาโต นาภิชานามิ สุปินเนฺตนปิ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิตา, ปเคว ชาคโร’’ติฯ อถ โข ภควา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘เตน หิ, ภิกฺขเว, เมตฺติยํ ภิกฺขุนิํ นาเสถฯ อิเม จ ภิกฺขู อนุยุญฺชถา’’ติฯ อิทํ วตฺวา ภควา อุฏฺฐายาสนา วิหารํ ปาวิสิฯ

อถ โข เต ภิกฺขู เมตฺติยํ ภิกฺขุนึ นาเสสุํฯ อถ โข เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู เต ภิกฺขู เอตทโวจุํ – ‘‘มาวุโส, เมตฺติยํ ภิกฺขุนึ นาเสถ, น สา กิญฺจิ อปรชฺฌติ; อเมฺหหิ สา อุสฺสาหิตา กุปิเตหิ อนตฺตมเนหิ จาวนาธิปฺปาเยหี’’ติฯ ‘‘กึ ปน ตุเมฺห, อาวุโส, อายสฺมนฺตํ ทพฺพํมลฺลปุตฺตํ อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสถา’’ติ? ‘‘เอวมาวุโส’’ติฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสสฺสนฺตี’’ติ! อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ …เป.… ‘‘สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว, เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสนฺตี’’ติ? ‘‘สจฺจํ ภควา’’ติ…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ –

‘‘เตน หิ, ภิกฺขเว, สโงฺฆ ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส สติเวปุลฺลปฺปตฺตสฺส สติวินยํ เทตุฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, ทาตโพฺพ – ‘‘เตน, ภิกฺขเว, ทเพฺพน มลฺลปุเตฺตน สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา, เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา, วุฑฺฒานํ ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทิตฺวา, อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา, อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา, เอวมสฺส วจนีโย – ‘อิเม มํ, ภเนฺต, เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสนฺติฯ โสหํ, ภเนฺต, สติเวปุลฺลปฺปโตฺต สงฺฆํ สติวินยํ ยาจามี’ติฯ ทุติยมฺปิ ยาจิตโพฺพฯ ตติยมฺปิ ยาจิตโพฺพ – ‘อิเม มํ, ภเนฺต เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสนฺติฯ โสหํ [โสหํ ภเนฺต (ก.)]สติเวปุลฺลปฺปโตฺต ตติยมฺปิ, ภเนฺต, สงฺฆํ สติวินยํ ยาจามี’ติฯ ‘‘พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

๑๙๔. สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อิเม เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสนฺติฯ อายสฺมา ทโพฺพ มลฺลปุโตฺต สติเวปุลฺลปฺปโตฺต สงฺฆํ สติวินยํ ยาจติฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส สติเวปุลฺลปฺปตฺตสฺส สติวินยํ ทเทยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อิเม เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสนฺติฯ อายสฺมา ทโพฺพ มลฺลปุโตฺต สติเวปุลฺลปฺปโตฺต สงฺฆํ สติวินยํ ยาจติฯ สโงฺฆ อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส สติเวปุลฺลปฺปตฺตสฺส สติวินยํ เทติฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส สติเวปุลฺลปฺปตฺตสฺส สติวินยสฺส ทานํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ…เป.… ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ – สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อิเม เมตฺติยภูมชกา ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสนฺติฯ อายสฺมา ทโพฺพ มลฺลปุโตฺต สติเวปุลฺลปฺปโตฺต สงฺฆํ สติวินยํ ยาจติฯ สโงฺฆ อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส สติเวปุลฺลปฺปตฺตสฺส สติวินยํ เทติฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อายสฺมโตทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส สติเวปุลฺลปฺปตฺตสฺส สติวินยสฺส ทานํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘ทิโนฺน สเงฺฆน อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส สติเวปุลฺลปฺปตฺตสฺสสติวินโยฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

๑๙๕. ‘‘ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, ธมฺมิกานิ สติวินยสฺส ทานานิฯ สุโทฺธ โหติ ภิกฺขุ อนาปตฺติโก, อนุวทนฺติ จ นํ, ยาจติ จ, ตสฺส สโงฺฆ สติวินยํ เทติ ธเมฺมน สมเคฺคน – อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ

ธมฺมิกานิ สติวินยสฺส ทานานี’’ติฯ

๓. อมูฬฺหวินโย

๑๙๖. เตนโข ปน สมเยน คโคฺค ภิกฺขุ อุมฺมตฺตโก โหติ, จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ โหติ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ ภิกฺขู คคฺคํ ภิกฺขุํ อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน อชฺฌาจิเณฺณน อาปตฺติยา โจเทนฺติ – ‘‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’’ติ? โส เอวํ วเทติ – ‘‘อหํ โข, อาวุโส , อุมฺมตฺตโก อโหสึ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน เม อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ นาหํ ตํ สรามิฯ มูเฬฺหน เม เอตํ กต’’นฺติฯ เอวมฺปิ นํ วุจฺจมานา โจเทเนฺตว – ‘‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’’ติ? เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา..เป.... เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม ภิกฺขู คคฺคํ ภิกฺขุํ อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน อชฺฌาจิเณฺณน อาปตฺติยา โจเทสฺสนฺติ – ‘‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ! โส เอวํ วเทติ – ‘อหํ โข, อาวุโส, อุมฺมตฺตโก อโหสึ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน เม อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ นาหํ ตํ สรามิฯ มูเฬฺหน เม เอตํ กต’นฺติฯ เอวมฺปิ นํ วุจฺจมานา โจเทเนฺตว – ‘‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’’ติ? อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป…. ‘‘สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว…เป…. สจฺจํ ภควา’’ติ…เป…. วิครหิตฺวา…เป…. ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ –

‘‘เตน หิ, ภิกฺขเว, สโงฺฆ คคฺคสฺส ภิกฺขุโน อมูฬฺหสฺส อมูฬฺหวินยํ เทตุฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, ทาตโพฺพ – ‘‘เตน, ภิกฺขเว, คเคฺคน ภิกฺขุนา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา, เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา, วุฑฺฒานํ ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทิตฺวา, อุกฺกุฎิกํ นิสีทิตฺวา, อญฺชลิํ ปคฺคเหตฺวา, เอวมสฺส วจนีโย – ‘อหํ, ภเนฺต, อุมฺมตฺตโก อโหสึ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน เม อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ มํ ภิกฺขู อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน อชฺฌาจิเณฺณน อาปตฺติยา โจเทนฺติ – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ? ตฺยาหํ เอวํ วทามิ – ‘อหํ โข, อาวุโส, อุมฺมตฺตโก อโหสึ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน เม อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ นาหํ ตํ สรามิฯ มูเฬฺหน เม เอตํ กต’นฺติฯ เอวมฺปิ มํ วุจฺจมานา โจเทเนฺตว – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ? โสหํ , ภเนฺต, อมูโฬฺห สงฺฆํ อมูฬฺหวินยํ ยาจามี’ติฯ ทุติยมฺปิ ยาจิตโพฺพฯ ตติยมฺปิ ยาจิตโพฺพ – ‘อหํ, ภเนฺต, อุมฺมตฺตโก อโหสึ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน เม อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ มํ ภิกฺขู อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน อชฺฌาจิเณฺณน อาปตฺติยา โจเทนฺติ – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ? ตฺยาหํ เอวํ วทามิ – ‘อหํ โข, อาวุโส, อุมฺมตฺตโก อโหสึ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน เม อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ นาหํ ตํ สรามิ มูเฬฺหน เม เอตํ กต’นฺติฯ เอวมฺปิ มํ วุจฺจมานา โจเทเนฺตว – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ? โสหํ อมูโฬฺห [โสหํ ภเนฺต อมูโฬฺห (ก.)] ตติยมฺปิ, ภเนฺต, สงฺฆํ อมูฬฺหวินยํ ยาจามี’ติฯ พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฎิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

๑๙๗. ‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อยํ คโคฺค ภิกฺขุ อุมฺมตฺตโก อโหสิ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ ภิกฺขู คคฺคํ

ภิกฺขุํ อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน อชฺฌาจิเณฺณน อาปตฺติยา โจเทนฺติ – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ? โส เอวํ วเทติ – ‘อหํ โข, อาวุโส, อุมฺมตฺตโก อโหสึ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน เม อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํภาสิตปริกฺกนฺตํฯ นาหํ ตํ สรามิ, มูเฬฺหน เม เอตํ กต’นฺติฯ เอวมฺปิ นํ วุจฺจมานา โจเทนฺตว – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ? โส อมูโฬฺห สงฺฆํ อมูฬฺหวินยํ ยาจติฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ คคฺคสฺส ภิกฺขุโน อมูฬฺหสฺส อมูฬฺหวินยํ ทเทยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อยํ คโคฺค ภิกฺขุ อุมฺมตฺตโก อโหสิ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ ภิกฺขู คคฺคํ ภิกฺขุํ อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน อชฺฌาจิเณฺณน อาปตฺติยา โจเทนฺติ – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ? โส เอวํ วเทติ – ‘อหํ โข, อาวุโส, อุมฺมตฺตโก อโหสึ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน เม อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํภาสิตปริกฺกนฺตํฯ นาหํ ตํ สรามิ มูเฬฺหน เม เอตํ กต’นฺติฯ เอวมฺปิ นํ วุจฺจมานา โจเทนฺตว – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ? โส อมูโฬฺห สงฺฆํ อมูฬฺหวินยํ ยาจติฯ สโงฺฆ คคฺคสฺส ภิกฺขุโน อมูฬฺหสฺส อมูฬฺหวินยํ เทติฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ คคฺคสฺส ภิกฺขุโน อมูฬฺหสฺส อมูฬฺหวินยสฺส ทานํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ…เป.… ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ…เป.…ฯ

‘‘ทิโนฺน สเงฺฆน คคฺคสฺส ภิกฺขุโน อมูฬฺหสฺส อมูฬฺหวินโยฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี , เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

๑๙๘. ‘‘ตีณิมานิ, ภิกฺขเว, อธมฺมิกานิ อมูฬฺหวินยสฺส ทานานิ, ตีณิ ธมฺมิกานิฯ กตมานิ ตีณิ อธมฺมิกานิ อมูฬฺหวินยสฺส ทานานิ?

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อาปตฺตึ อาปโนฺน โหติฯ ตเมนํ โจเทติ สโงฺฆ วา, สมฺพหุลา วา, เอกปุคฺคโล วา – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ? โส สรมาโนว เอวํ วเทติ – ‘น โข อหํ, อาวุโส, สรามิ เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติฯ ตสฺส สโงฺฆ อมูฬฺหวินยํ เทติฯ อธมฺมิกํ อมูฬฺหวินยสฺส ทานํฯ

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อาปตฺตึ อาปโนฺน โหติฯ ตเมนํ โจเทติ สโงฺฆ วา, สมฺพหุลา วา, เอกปุคฺคโล วา – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ? โส สรมาโนว เอวํ วเทติ – ‘สรามิ โข อหํ, อาวุโส, ยถาสุปินเนฺตนา’ติฯ ตสฺส สโงฺฆ อมูฬฺหวินยํ เทติฯ อธมฺมิกํ อมูฬฺหวินยสฺส ทานํฯ

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อาปตฺตึ อาปโนฺน โหติฯ ตเมนํ โจเทติ สโงฺฆ วา, สมฺพหุลา วา, เอกปุคฺคโล วา – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ? โส อนุมฺมตฺตโก อุมฺมตฺตกาลยํ กโรติ – ‘อหมฺปิ โข เอวํ กโรมิฯ ตุเมฺหปิ เอวํ กโรถฯ มยฺหมฺปิ เอตํ กปฺปติฯ ตุมฺหากเมฺปตํ กปฺปตี’ติฯ ตสฺส สโงฺฆ อมูฬฺหวินยํ เทติฯ อธมฺมิกํ อมูฬฺหวินยสฺส ทานํฯ อิมานิ ตีณิ อธมฺมิกานิ อมูฬฺหวินยสฺส ทานานิฯ

๑๙๙. ‘‘กตมานิ ตีณิ ธมฺมิกานิ อมูฬฺหวินยสฺส ทานานิ?

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อุมฺมตฺตโก โหติ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ โหติ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ ตเมนํ โจเทติ สโงฺฆ วา, สมฺพหุลา วา, เอกปุคฺคโล วา – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ? โส อสฺสรมาโนว เอวํ วเทติ – ‘น โข อหํ, อาวุโส, สรามิ เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติฯ ตสฺส สโงฺฆ อมูฬฺหวินยํ เทติฯ ธมฺมิกํ อมูฬฺหวินยสฺส ทานํฯ

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อุมฺมตฺตโก โหติ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ โหติ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ ตเมนํ โจเทติ สโงฺฆ วา, สมฺพหุลา วา, เอกปุคฺคโล วา – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ ? โส อสฺสรมาโนว เอวํ วเทติ – ‘สรามิ โข อหํ, อาวุโส, ยถา สุปินเนฺตนา’ติฯ ตสฺส สโงฺฆ อมูฬฺหวินยํ เทติฯ ธมฺมิกํ อมูฬฺหวินยสฺส ทานํฯ

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อุมฺมตฺตโก โหติ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ โหติ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ ตเมนํ โจเทติ สโงฺฆ วา, สมฺพหุลา วา, เอกปุคฺคโล วา – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ? โส อุมฺมตฺตโก อุมฺมตฺตกาลยํ กโรติ – ‘อหมฺปิ เอวํ กโรมิฯ ตุเมฺหปิ เอวํ กโรถฯ มยฺหมฺปิ เอตํ กปฺปติฯ ตุมฺหากเมฺปตํ กปฺปตี’ติฯ ตสฺส สโงฺฆ อมูฬฺหวินยํ เทติฯ ธมฺมิกํ อมูฬฺหวินยสฺส ทานํฯ ‘‘อิมานิ ตีณิ ธมฺมิกานิ อมูฬฺหวินยสฺส ทานานี’’ติฯ

๔. ปฏิญฺญาตกรณํ

๒๐๐. เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อปฺปฏิญฺญาย ภิกฺขูนํ กมฺมานิ กโรนฺติ – ตชฺชนียมฺปิ, นิยสฺสมฺปิ, ปพฺพาชนียมฺปิ, ปฏิสารณียมฺปิ, อุกฺเขปนียมฺปิฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อปฺปฏิญฺญาย ภิกฺขูนํ กมฺมานิ กริสฺสนฺติ – ตชฺชนียมฺปิ, นิยสฺสมฺปิ, ปพฺพาชนียมฺปิ, ปฏิสารณียมฺปิ, อุกฺเขปนียมฺปี’’ติ! อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป.… ‘‘สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว…เป.… ‘‘สจฺจํ ภควา’’ติ…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘น, ภิกฺขเว, อปฺปฏิญฺญาย ภิกฺขูนํ กมฺมํ กาตพฺพํ – ตชฺชนียํ วา, นิยสฺสํ วา, ปพฺพาชนียํ วา, ปฏิสารณียํ วา, อุกฺเขปนียํ วาฯ โย กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ

๒๐๑. ‘‘เอวํ โข, ภิกฺขเว, อธมฺมิกํ โหติ ปฏิญฺญาตกรณํ, เอวํ ธมฺมิกํฯ กถญฺจ, ภิกฺขเว, อธมฺมิกํ โหติ ปฏิญฺญาตกรณํ?

‘‘ภิกฺขุ ปาราชิกํ อชฺฌาปโนฺน โหติฯ ตเมนํ โจเทติ สโงฺฆ วา, สมฺพหุลา วา, เอกปุคฺคโล วา – ‘ปาราชิกํ อายสฺมา อชฺฌาปโนฺน’ติ? โส เอวํ วเทติ – ‘น โข อหํ, อาวุโส, ปาราชิกํ อชฺฌาปโนฺน , สงฺฆาทิเสสํ อชฺฌาปโนฺน’ติฯ ตํ สโงฺฆ สงฺฆาทิเสเสน กาเรติฯ อธมฺมิกํ ปฏิญฺญาตกรณํฯ

‘‘ภิกฺขุ ปาราชิกํ อชฺฌาปนฺโน โหติฯ ตเมนํ โจเทติ สโงฺฆ วา, สมฺพหุลา วา, เอกปุคฺคโล วา – ‘ปาราชิกํ อายสฺมา อชฺฌาปนฺโน’ติ? โส เอวํ วเทติ – ‘น โข อหํ, อาวุโส, ปาราชิกํ อชฺฌาปนฺโน, ถุลฺลจฺจยํ…เป…. ปาจิตฺติยํ…เป…. ปาฏิเทสนียํ…เป…. ทุกฺกฏํ…เป….ทุพฺภาสิตํ อชฺฌาปนฺโน’ติฯ ตํ สโงฺฆ ทุพฺภาสิเตน กาเรติฯ อธมฺมิกํ ปฏิญฺญาตกรณํฯ

‘‘ภิกฺขุ สงฺฆาทิเสสํ…เป…. ถุลฺลจฺจยํ…เป…. ปาจิตฺติยํ…เป…. ปาฏิเทสนียํ…เป…. ทุกฺกฏํ…เป…. ทุพฺภาสิตํ อชฺฌาปนฺโน โหติฯ ตเมนํ โจเทติ สโงฺฆ วา, สมฺพหุลา วา, เอกปุคฺคโล วา – ‘ทุพฺภาสิตํ อายสฺมา อชฺฌาปนฺโน’ติ ? โส เอวํ วเทติ – ‘น โข อหํ, อาวุโส, ทุพฺภาสิตํ อชฺฌาปนฺโน, ปาราชิกํ อชฺฌาปนฺโน’ติฯ ตํ สโงฺฆ ปาราชิเกน กาเรติฯ อธมฺมิกํ ปฏิญฺญาตกรณํฯ

‘‘ภิกฺขุ ทุพฺภาสิตํ อชฺฌาปนฺโน โหติฯ ตเมนํ โจเทติ สโงฺฆ วา, สมฺพหุลา วา, เอกปุคฺคโล วา – ‘ทุพฺภาสิตํ อายสฺมา อชฺฌาปนฺโน’ติ? โส เอวํ วเทติ – ‘น โข อหํ, อาวุโส, ทุพฺภาสิตํ อชฺฌาปนฺโน, สงฺฆาทิเสสํ…เป…. ถุลฺลจฺจยํ…เป…. ปาจิตฺติยํ…เป…. ปาฏิเทสนียํ…เป.… ทุกฺกฏํ อชฺฌาปนฺโน’ติฯ ตํ สโงฺฆ ทุกฺกเฏน กาเรติฯ อธมฺมิกํ ปฏิญฺญาตกรณํฯ ‘‘เอวํ โข, ภิกฺขเว, อธมฺมิกํ โหติ ปฏิญฺญาตกรณํฯ

‘‘กถญฺจ , ภิกฺขเว, ธมฺมิกํ โหติ ปฏิญฺญาตกรณํ? ภิกฺขุ ปาราชิกํ อชฺฌาปนฺโน โหติฯ ตเมนํ โจเทติ สโงฺฆ วา, สมฺพหุลา วา, เอกปุคฺคโล วา – ‘ปาราชิกํ อายสฺมา อชฺฌาปนฺโน’ติ? โส เอวํ วเทติ – ‘อาม, อาวุโส, ปาราชิกํ อชฺฌาปนฺโน’ติฯ ตํ สโงฺฆ ปาราชิเกน กาเรติฯ ธมฺมิกํ ปฏิญฺญาตกรณํฯ

‘‘ภิกฺขุ สงฺฆาทิเสสํ…เป…. ถุลฺลจฺจยํ…เป…. ปาจิตฺติยํ…เป…. ปาฏิเทสนียํ…เป…. ทุกฺกฏํ…เป…. ทุพฺภาสิตํ อชฺฌาปนฺโน โหติฯ ตเมนํ โจเทติ สโงฺฆ วา, สมฺพหุลา วา, เอกปุคฺคโล วา – ‘ทุพฺภาสิตํ อายสฺมา อชฺฌาปนฺโน’ติ? โส เอวํ วเทติ – ‘อาม, อาวุโส, ทุพฺภาสิตํ อชฺฌาปนฺโน’ติฯ ตํ สโงฺฆ ทุพฺภาสิเตน กาเรติฯ ธมฺมิกํ ปฏิญฺญาตกรณํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ธมฺมิกํ โหติ ปฏิญฺญาตกรณ’’นฺติฯ

๕. เยภุยฺยสิกา

๒๐๒. เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู สงฺฆมเชฺฌ ภณฺฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺญมญฺญํ มุขสตฺตีหิ วิตุทนฺตา วิหรนฺติ, น สโกฺกนฺติ ตํ อธิกรณํ วูปสเมตุํฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เอวรูปํ อธิกรณํ เยภุยฺยสิกาย วูปสเมตุํฯ ปญฺจหงฺคเหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สลากคฺคาหาปโก สมฺมนฺนิตโพฺพ – โย น ฉนฺทาคตึ คเจฺฉยฺย, น โทสาคตึ คเจฺฉยฺย, น โมหาคตึ คเจฺฉยฺย, น ภยาคตึ คเจฺฉยฺย, คหิตาคหิตญฺจ ชาเนยฺยฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, สมฺมนฺนิตโพฺพฯ ปฐมํ ภิกฺขุ ยาจิตโพฺพ, ยาจิตฺวา พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

๒๐๓. ‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ สลากคฺคาหาปกํ สมฺมเนฺนยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภนฺเต, สงฺโฆฯ สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ สลากคฺคาหาปกํ สมฺมนฺนติฯ ยสฺสายสฺมโตขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สลากคฺคาหาปกสฺส สมฺมุติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘สมฺมโต สงฺเฆน อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ สลากคฺคาหาปโกฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

๒๐๔. ‘‘ทสยิเม , ภิกฺขเว, อธมฺมิกา สลากคฺคาหา, ทส ธมฺมิกา [ทส ธมฺมิกา สลากคฺคาหา (ก.)]ฯ กตเม ทส อธมฺมิกา สลากคฺคาหา? โอรมตฺตกญฺจ อธิกรณํ โหติ, น จ คติคตํ โหติ, น จ สริตสาริตํ โหติ, ชานาติ อธมฺมวาที พหุตราติ, อเปฺปว นาม อธมฺมวาที พหุตรา อสฺสูติ, ชานาติ สงฺโฆ ภิชฺชิสฺสตีติ, อเปฺปว นาม สงฺโฆ ภิเชฺชยฺยาติ, อธเมฺมน คณฺหนฺติ, วคฺคา คณฺหนฺติ, น จ ยถาทิฏฺฐิยา คณฺหนฺติ – อิเม ทส อธมฺมิกา สลากคฺคาหาฯ

‘‘กตเม ทส ธมฺมิกา สลากคฺคาหา? น จ โอรมตฺตกํ อธิกรณํ โหติ, คติคตญฺจ โหติ, สริตสาริตญฺจ โหติ, ชานาติ ธมฺมวาที พหุตราติ, อเปฺปว นาม ธมฺมวาที พหุตรา อสฺสูติ, ชานาติ สงฺโฆ น ภิชฺชิสฺสตีติ, อเปฺปว นาม สงฺโฆ น ภิเชฺชยฺยาติ, ธเมฺมน คณฺหนฺติ, สมคฺคา คณฺหนฺติ, ยถาทิฏฺฐิยา จ คณฺหนฺติ – อิเม ทส ธมฺมิกา สลากคฺคาหา’’ติฯ

๖. ตสฺสปาปิยสิกา

๒๐๕. เตน โข ปน สมเยน อุปวาโฬ ภิกฺขุ สงฺฆมเชฺฌ อาปตฺติยา อนุยุญฺชิยมาโน อวชานิตฺวา ปฏิชานาติ, ปฏิชานิตฺวา อวชานาติ, อเญฺญนญฺญํ ปฏิจรติ, สมฺปชานมุสา ภาสติฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม อุปวาโฬ ภิกฺขุ สงฺฆมเชฺฌ อาปตฺติยา อนุยุญฺชิยมาโน อวชานิตฺวา ปฏิชานิสฺสติ, ปฏิชานิตฺวา อวชานิสฺสติ, อเญฺญนญฺญํ ปฏิจริสฺสติ, สมฺปชานมุสา ภาสิสฺสตี’’ติ! อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป.… ‘‘สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว…เป.… ‘‘สจฺจํ ภควา’’ติ…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – เตน หิ, ภิกฺขเว, สงฺโฆ อุปวาฬสฺส ภิกฺขุโน ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กโรตุฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, กาตพฺพํฯ ปฐมํอุปวาโฬ ภิกฺขุ โจเทตโพฺพ, โจเทตฺวา สาเรตโพฺพ, สาเรตฺวา อาปตฺติํ อาโรเปตโพฺพ, อาปตฺติํ อาโรเปตฺวา พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตโพฺพ –

๒๐๖. ‘‘สุณาตุ เม, ภนฺเต, สงฺโฆฯ อยํ อุปวาโฬ ภิกฺขุ สงฺฆมเชฺฌ อาปตฺติยา อนุยุญฺชิยมาโน อวชานิตฺวา ปฏิชานาติ, ปฏิชานิตฺวา อวชานาติ, อเญฺญนญฺญํ ปฏิจรติ, สมฺปชานมุสา ‘ภาสติฯ ยทิสงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อุปวาฬสฺส ภิกฺขุโน ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กเรยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภนฺเต, สงฺโฆฯ อยํ อุปวาโฬ ภิกฺขุ สงฺฆมเชฺฌ อาปตฺติยา อนุยุญฺชิยมาโน อวชานิตฺวา ปฏิชานาติ, ปฏิชานิตฺวาอวชานาติ, อเญฺญนญฺญํ ปฏิจรติ, สมฺปชานมุสา ภาสติฯ สงฺโฆ อุปวาฬสฺส ภิกฺขุโน ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กโรติฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อุปวาฬสฺส ภิกฺขุโน ตสฺสปาปิยสิกากมฺมสฺส กรณํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ…เป…. ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ…เป….ฯ

‘‘กตํ สงฺเฆน อุปวาฬสฺส ภิกฺขุโน ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

๒๐๗. ‘‘ปญฺจิมานิ , ภิกฺขเว, ธมฺมิกานิ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมสฺส กรณานิฯ อสุจิ จ โหติ, อลชฺชี จ, สานุวาโท จ, ตสฺส สงฺโฆ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กโรติ ธมฺเมน, สมคฺเคน – อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมิกานิ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมสฺส กรณานิฯ

อธมฺมกมฺมทฺวาทสกํ

๒๐๘. ‘‘ตีหิ, ภิกฺขเว, องฺเคหิ สมนฺนาคตํ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ อธมฺมกมฺมญฺจ โหติ, อวินยกมฺมญฺจ, ทุวูปสนฺตญฺจฯ อสมฺมุขา กตํ โหติ, อปฺปฏิปุจฺฉากตํ โหติ, อปฺปฏิญฺญาย กตํ โหติ…เป…. อธมฺเมน กตํ โหติ, วคฺเคน กตํ โหติ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ตีหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ อธมฺมกมฺมญฺจ โหติ, อวินยกมฺมญฺจ, ทุวูปสนฺตญฺจฯ

ธมฺมกมฺมทฺวาทสกํ

๒๐๙. ‘‘ตีหิ , ภิกฺขเว, องฺเคหิ สมนฺนาคตํ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ ธมฺมกมฺมญฺจ โหติ, วินยกมฺมญฺจ, สุวูปสนฺตญฺจฯ สมฺมุขา กตํ โหติ, ปฏิปุจฺฉากตํ โหติ, ปฏิญฺญาย กตํ โหติ…เป…. ธมฺเมน กตํ โหติ, สมคฺเคน กตํ โหติ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ตีหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ ธมฺมกมฺมญฺจ โหติ, วินยกมฺมญฺจ, สุวูปสนฺตญฺจฯ

อากงฺขมานฉกฺกํ

๒๑๐. ‘‘ตีหิ , ภิกฺขเว, องฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน อากงฺขมาโน สงฺโฆ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กเรยฺยฯ ภณฺฑนการโก โหติ กลหการโก วิวาทการโก ภสฺสการโก สงฺเฆ อธิกรณการโก; พาโล โหติ อพฺยตฺโต อาปตฺติพหุโล อนปทาโน; คิหิสํสฏฺโฐ วิหรติ อนนุโลมิเกหิ คิหิสํสคฺเคหิ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ตีหงฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน อากงฺขมาโน สงฺโฆ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กเรยฺยฯ

‘‘อปเรหิปิ, ภิกฺขเว, ตีหงฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน อากงฺขมาโน สงฺโฆ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กเรยฺยฯ อธิสีเล สีลวิปนฺโน โหติ, อชฺฌาจาเร อาจารวิปนฺโน โหติ, อติทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐิวิปนฺโน โหติ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว…เป….ฯ

‘‘อปเรหิปิ, ภิกฺขเว…เป…. พุทฺธสฺส อวณฺณํ ภาสติ, ธมฺมสฺส อวณฺณํ ภาสติ, สงฺฆสฺส อวณฺณํ ภาสติ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ตีหงฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน อากงฺขมาโน สงฺโฆ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กเรยฺยฯ

‘‘ติณฺณํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขูนํ อากงฺขมาโน สงฺโฆ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กเรยฺยฯ เอโก ภณฺฑนการโก โหติ…เป…. สงฺเฆ อธิกรณการโก; เอโก พาโล โหติ อพฺยตฺโต อาปตฺติพหุโล อนป

ทาโน; เอโก คิหิสํสโฏฺฐ วิหรติ อนนุโลมิเกหิ คิหิสํสเคฺคหิ – อิเมสํ โข, ภิกฺขเว, ติณฺณํ ภิกฺขูนํ อากงฺขมาโน สโงฺฆ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กเรยฺยฯ

‘‘อปเรสมฺปิ, ภิกฺขเว, ติณฺณํ ภิกฺขูนํ อากงฺขมาโน สโงฺฆ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กเรยฺยฯ เอโก อธิสีเล สีลวิปโนฺน โหติ, เอโก อชฺฌาจาเร อาจารวิปโนฺน โหติ, เอโก อติทิฎฺฐิยา ทิฎฺฐิวิปโนฺน โหติ – อิเมสํ โข, ภิกฺขเว…เป.…ฯ

‘‘อปเรสมฺปิ , ภิกฺขเว…เป.… เอโก พุทฺธสฺส อวณฺณํ ภาสติ, เอโก ธมฺมสฺส อวณฺณํ ภาสติ, เอโก สงฺฆสฺส อวณฺณํ ภาสติ – อิเมสํ โข, ภิกฺขเว, ติณฺณํ ภิกฺขูนํ อากงฺขมาโน สโงฺฆ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํกเรยฺยฯ

อฎฺฐารสวตฺตํ

๒๑๑. ‘‘ตสฺสปาปิยสิกากมฺมกเตน , ภิกฺขเว, ภิกฺขุนา สมฺมา วตฺติตพฺพํฯ ตตฺรายํ สมฺมาวตฺตนา –

น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตโพฺพ, น สามเณโร อุปฎฺฐาเปตโพฺพ, น ภิกฺขุโนวาทกสมฺมุติ สาทิตพฺพา, สมฺมเตนปิ ภิกฺขุนิโย น โอวทิตพฺพา…เป.… น ภิกฺขูหิ สมฺปโยเชตพฺพ’’นฺติฯ อถ โข สโงฺฆ อุปวาฬสฺส ภิกฺขุโน ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ อกาสิฯ

๗. ติณวตฺถารกํ

๒๑๒. เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขูนํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ โหติ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ อถ โข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ – ‘‘อมฺหากํ โข ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย [กกฺขฬตาย วาฬตาย (สฺยา. กํ.)]เภทาย สํวเตฺตยฺยฯ กถํ นุ โข อเมฺหหิ ปฎิปชฺชิตพฺพ’’นฺติ? ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขูนํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ โหติ ภาสิตปริกฺกนฺตํ ฯ ตตฺร เจ ภิกฺขูนํ [ตตฺร เจ ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ (สฺยา.)] เอวํ โหติ – ‘อมฺหากํ โข ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํ; สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวเตฺตยฺยา’ติ, อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เอวรูปํ อธิกรณํ ติณวตฺถารเกน วูปสเมตุํฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, วูปสเมตพฺพํฯ สเพฺพเหว เอกชฺฌํ สนฺนิปติตพฺพํ, สนฺนิปติตฺวา พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฎิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อมฺหากํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํอธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวเตฺตยฺยฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, ส

โงฺฆ อิมํ อธิกรณํ ติณวตฺถารเกน วูปสเมยฺย, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺต’’นฺติฯ
‘‘เอกโตปกฺขิกานํ ภิกฺขูนํ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโก ปโกฺข ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺตาฯ อมฺหากํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวตฺเตยฺยฯ ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ, อหํ ยา เจว อายสฺมนฺตานํ อาปตฺติ, ยา จ อตฺตโน อาปตฺติ, อายสฺมนฺตานเญฺจว อตฺถาย, อตฺตโน จ อตฺถาย, สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน เทเสยฺยํ, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺต’’นฺติฯ

‘‘อถาปเรสํ เอกโตปกฺขิกานํ ภิกฺขูนํ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโก ปโกฺข ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺตาฯ อมฺหากํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวตฺเตยฺยฯ ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ, อหํ ยา เจว อายสฺมนฺตานํ อาปตฺติ, ยา จ อตฺตโน อาปตฺติ, อายสฺมนฺตานเญฺจว อตฺถาย, อตฺตโน จ อตฺถาย, สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน เทเสยฺยํ, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺต’’นฺติฯ

๒๑๓. ‘‘อถาปเรสํ เอกโตปกฺขิกานํ ภิกฺขูนํ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อมฺหากํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวตฺเตยฺยฯ ยทิสงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ ยา เจว อิเมสํ อายสฺมนฺตานํ อาปตฺติ, ยา จ อตฺตโน อาปตฺติ, อิเมสเญฺจว อายสฺมนฺตานํ อตฺถาย, อตฺตโน จอตฺถาย, สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน เทเสยฺยํ, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตํฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อมฺหากํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวตฺเตยฺยฯ อหํ ยา เจว อิเมสํ อายสฺมนฺตานํ อาปตฺติ, ยา จ อตฺตโน อาปตฺติ, อิเมสเญฺจว อายสฺมนฺตานํ อตฺถาย, อตฺตโน จ อตฺถาย, สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน เทเสมิ, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตํฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อมฺหากํ อิมาสํ อาปตฺตีนํ สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน เทสนา, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘เทสิตา อมฺหากํ อิมา อาปตฺติโย สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตํฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

๒๑๔. ‘‘อถาปเรสํ เอกโตปกฺขิกานํ ภิกฺขูนํ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อมฺหากํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวตฺเตยฺยฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ ยา เจว อิเมสํ อายสฺมนฺตานํ อาปตฺติ, ยา จ อตฺตโน อาปตฺติ, อิเมสเญฺจว อายสฺมนฺตานํ อตฺถาย, อตฺตโน จ อตฺถาย, สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน เทเสยฺยํ, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตํฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อมฺหากํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวตฺเตยฺยฯ อหํ ยา เจว อิเมสํ อายสฺมนฺตานํ อาปตฺติ, ยา จ อตฺตโน อาปตฺติ, อิเมสเญฺจว อายสฺมนฺตานํ อตฺถาย, อตฺตโน จ อตฺถาย, สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน เทเสมิ, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตํฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อมฺหากํ อิมาสํ อาปตฺตีนํ สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน เทสนา, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘เทสิตา อมฺหากํ อิมา อาปตฺติโย สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตํฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

‘‘เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, เต ภิกฺขู ตาหิ อาปตฺตีหิ วุฎฺฐิตา โหนฺติ, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตํ, ฐเปตฺวา ทิฎฺฐาวิกมฺมํ , ฐเปตฺวา เย น ตตฺถ โหนฺตี’’ติฯ

๘. อธิกรณํ

๒๑๕. เตน โข ปน สมเยน (ภิกฺขูปิ ภิกฺขูหิ วิวทนฺติ,) [( ) นตฺถิ (สี. สฺยา. กํ.)] ภิกฺขูปิ ภิกฺขุนีหิ วิวทนฺติ, ภิกฺขุนิโยปิ ภิกฺขูหิ วิวทนฺติ, ฉโนฺนปิ ภิกฺขุ ภิกฺขุนีนํ อนุปขชฺช ภิกฺขูหิ สทฺธิํ วิวทติ, ภิกฺขุนีนํ ปกฺขํ คาเหติฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม ฉโนฺน ภิกฺขุ ภิกฺขุนีนํ อนุปขชฺช ภิกฺขูหิ สทฺธิํ วิวทิสฺสติ, ภิกฺขุนีนํ ปกฺขํ คาเหสฺสตีติ! อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป.… สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว…เป.… สจฺจํ ภควา’’ติ…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ –

[ปริ. ๒๗๕]‘‘จตฺตาริมานิ, ภิกฺขเว, อธิกรณานิ – วิวาทาธิกรณํ, อนุวาทาธิกรณํ, อาปตฺตาธิกรณํ, กิจฺจาธิกรณํ [กิจฺจาธิกรณญฺจ (ก.)]ฯ

‘‘ตตฺถ กตมํ วิวาทาธิกรณํ [ปริ. ๓๑๔]? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู [ภิกฺขู ภิกฺขุํ (ก.)]วิวทนฺติ – ธโมฺมติ วา อธโมฺมติ วา, วินโยติ วา อวินโยติ วา, ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตนาติ วา อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตนาติ วา, อาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ วา อนาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ วา, ปญฺญตฺตํ ตถาคเตนาติ วา อปฺปญฺญตฺตํ ตถาคเตนาติ วา, อาปตฺตีติ วา อนาปตฺตีติ วา , ลหุกา อาปตฺตีติ วา ครุกา อาปตฺตีติ วา, สาวเสสา อาปตฺตีติ วา อนวเสสา อาปตฺตีติ วา, ทุฎฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วา อทุฎฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วา? ยํ ตตฺถ ภณฺฑนํ กลโห วิคฺคโห วิวาโท นานาวาโท อญฺญถาวาโท วิปจฺจตาย โวหาโร เมธคํ – อิทํ วุจฺจติ วิวาทาธิกรณํฯ

‘‘ตตฺถ กตมํ อนุวาทาธิกรณํ? [ปริ. ๓๑๕] อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ภิกฺขุํ อนุวทนฺติ สีลวิปตฺติยา วา อาจารวิปตฺติยา วา ทิฏฺฐิวิปตฺติยา วา อาชีววิปตฺติยา วาฯ โย ตตฺถ อนุวาโท อนุวทนา อนุลฺลปนา อนุภณนา อนุสมฺปวงฺกตา อพฺภุสฺสหนตา อนุพลปฺปทานํ – อิทํ วุจฺจติ อนุวาทาธิกรณํฯ

‘‘ตตฺถ กตมํ อาปตฺตาธิกรณํ? ปญฺจปิ อาปตฺติกฺขนฺธา อาปตฺตาธิกรณํ, สตฺตปิ อาปตฺติกฺขนฺธา อาปตฺตาธิกรณํ – อิทํ วุจฺจติ อาปตฺตาธิกรณํ ฯ

‘‘ตตฺถ กตมํ กิจฺจาธิกรณํ? [ปริ. ๓๑๗] ยา สงฺฆสฺส กิจฺจยตา, กรณียตา, อปโลกนกมฺมํ, ญตฺติกมฺมํ, ญตฺติทุติยกมฺมํ, ญตฺติจตุตฺถกมฺมํ – อิทํ วุจฺจติ กิจฺจาธิกรณํฯ

๒๑๖. ‘‘วิวาทาธิกรณสฺส กึ มูลํ? ฉ วิวาทมูลานิ วิวาทาธิกรณสฺส มูลํฯ ตีณิปิ อกุสลมูลานิ วิวาทาธิกรณสฺส มูลํ, ตีณิปิ กุสลมูลานิ วิวาทาธิกรณสฺส มูลํฯ [ปริ. ๒๗๒; อ. นิ. ๒.๓๕-๓๖; ม. นิ. ๓.๔๔] กตมานิ ฉ วิวาทมูลานิ วิวาทาธิกรณสฺส มูลํ? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ โกธโน โหติ อุปนาหีฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ โกธโน โหติ อุปนาหี, โส สตฺถริปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, ธมฺมปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส , สงฺฆปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, สิกฺขายปิ น ปริปูรการี โหติฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สตฺถริปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, ธมฺมปิ…เป…. สงฺฆปิ…เป.… สิกฺขายปิ น ปริปูรการี, โส สงฺฆ วิวาทํ ชเนติฯ โย โหติ วิวาโท พหุชนาหิตาย พหุชนาสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนุสฺสานํฯ เอวรูปเญฺจ ตุเมฺห, ภิกฺขเว, วิวาทมูลํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา สมนุปเสฺสยฺยาถ, ตตฺร ตุเมฺห, ภิกฺขเว, ตเสฺสว ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส ปหานาย วายเมยฺยาถฯ เอวรูปเญฺจ ตุเมฺห, ภิกฺขเว, วิวาทมูลํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา น สมนุปเสฺสยฺยาถ, ตตฺร ตุเมฺห, ภิกฺขเว, ตเสฺสว ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส อายตึ อนวสฺสวาย ปฏิปเชฺชยฺยาถฯ เอวเมตสฺส ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส ปหานํ โหติฯ เอวเมตสฺส ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส อายตึ อนวสฺสโว โหติฯ

[ปริ.๒๗๒]‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ มกฺขี โหติ ปฬาสี…เป…. อิสฺสุกี โหติ มจฺฉรี , สโฐ โหติ มายาวี, ปาปิโจฺฉ โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐี, สนฺทิฏฺฐิปรามาสี โหติ อาธานคฺคาหี ทุปฺปฏินิสฺสคฺคีฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สนฺทิฏฺฐิปรามาสี โหติ อาธานคฺคาหี ทุปฺปฏินิสฺสคฺคี, โส สตฺถริปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, ธมฺมปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, สงฺฆปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, สิกฺขายปิ น ปริปูรการี โหติฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สตฺถริปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, ธมฺมปิ…เป…. สงฺฆปิ…เป…. สิกฺขายปิ น ปริปูรการี, โส สงฺฆ วิวาทํ ชเนติฯ โย โหติ วิวาโท พหุชนาหิตาย พหุชนาสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนุสฺสานํฯ เอวรูปเญฺจ ตุเมฺห, ภิกฺขเว, วิวาทมูลํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา สมนุปเสฺสยฺยาถ, ตตฺร ตุเมฺห, ภิกฺขเว, ตเสฺสว ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส ปหานาย วายเมยฺยาถฯ เอวรูปเญฺจ ตุเมฺห, ภิกฺขเว, วิวาทมูลํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา น สมนุปเสฺสยฺยาถ, ตตฺร ตุเมฺห, ภิกฺขเว, ตเสฺสว ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส อายตึ อนวสฺสวาย ปฏิปเชฺชยฺยาถฯ เอวเมตสฺส ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส ปหานํ โหติฯ เอวเมตสฺส ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส อายตึ อนวสฺสโว โหติฯ อิมานิ ฉ วิวาทมูลานิ วิวาทาธิกรณสฺส มูลํฯ

‘‘กตมานิ ตีณิ อกุสลมูลานิ วิวาทาธิกรณสฺส มูลํ? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ลุทฺธจิตฺตา วิวทนฺติ, ทุฏฺฐจิตฺตา วิวทนฺติ, มูฬฺหจิตฺตา วิวทนฺติ – ธโมฺมติ วา อธโมฺมติ วา, วินโยติ วา อวินโยติ วา,

ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตนาติ วา อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตนาติ วา, อาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ วา อนาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ วา, ปญฺญตฺตํ ตถาคเตนาติ วา อปฺปญฺญตฺตํ ตถาคเตนาติ วา, อาปตฺตีติ วา อนาปตฺตีติ วา, ลหุกา อาปตฺตีติ วา ครุกา อาปตฺตีติ วา, สาวเสสา อาปตฺตีติ วา อนวเสสา อาปตฺตีติ วา, ทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วา อทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วาฯ อิมานิ ตีณิ อกุสลมูลานิ วิวาทาธิกรณสฺส มูลํฯ

‘‘กตมานิตีณิ กุสลมูลานิ วิวาทาธิกรณสฺส มูลํ? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู อลุทฺธจิตฺตา วิวทนฺติ, อทุฏฺฐจิตฺตา วิวทนฺติ, อมูฬฺหจิตฺตา วิวทนฺติ – ธมฺโมติ วา อธมฺโมติ วา…เป.… ทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วา อทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วาฯ อิมานิ ตีณิ กุสลมูลานิ วิวาทาธิกรณสฺส มูลํฯ

๒๑๗. [ปริ. ๒๗๒] ‘‘อนุวาทาธิกรณสฺส กึ มูลํ? ฉ อนุวาทมูลานิ อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํฯ ตีณิปิ อกุสลมูลานิ อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํ, ตีณิปิ กุสลมูลานิ อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํ, กาโยปิ อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํ, วาจาปิ อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํฯ ‘‘กตมานิ ฉ อนุวาทมูลานิ อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํ? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ โกธโน โหติ อุปนาหีฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ โกธโน โหติ อุปนาหี, โส สตฺถริปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, ธมฺเมปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, สงฺเฆปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, สิกฺขายปิ น ปริปูรการี โหติฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สตฺถริปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, ธมฺเมปิ…เป.… สงฺเฆปิ…เป.… สิกฺขายปิ น ปริปูรการี, โส สงฺเฆ อนุวาทํ ชเนติฯ โย โหติ อนุวาโท พหุชนาหิตาย พหุชนาสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนุสฺสานํฯ เอวรูปเญฺจ ตุเมฺห, ภิกฺขเว, อนุวาทมูลํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา สมนุปเสฺสยฺยาถ, ตตฺร ตุเมฺห, ภิกฺขเว, ตเสฺสว ปาปกสฺส อนุวาทมูลสฺส ปหานาย วายเมยฺยาถฯ เอวรูปเญฺจ ตุเมฺห, ภิกฺขเว, อนุวาทมูลํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา น สมนุปเสฺสยฺยาถ, ตตฺร ตุเมฺห, ภิกฺขเว, ตเสฺสว ปาปกสฺส อนุวาทมูลสฺส อายตึ อนวสฺสวาย ปฏิปเชฺชยฺยาถฯ เอวเมตสฺส ปาปกสฺส อนุวาทมูลสฺส ปหานํ โหติฯ เอวเมตสฺส ปาปกสฺส อนุวาทมูลสฺส อายตึ อนวสฺสโว โหติฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ มกฺขี โหติ ปฬาสี…เป.… อิสฺสุกี โหติ มจฺฉรี, สโฐ โหติ มายาวี, ปาปิโจฺฉ โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐี, สนฺทิฏฺฐิปรามาสี โหติ อาธานคฺคาหี ทุปฺปฏินิสฺสคฺคีฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สนฺทิฏฺฐิปรามาสี โหติ อาธานคฺคาหี ทุปฺปฏินิสฺสคฺคี, โส สตฺถริปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, ธมฺเมปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, สงฺเฆปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติโสฺส, สิกฺขายปิ น ปริปูรการี โหติฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สตฺถริปิ อคารโววิหรติ อปฺปติโสฺส , ธมฺเมปิ…เป.… สงฺเฆปิ…เป.… สิกฺขายปิ น ปริปูรการี, โส สงฺเฆ อนุวาทํ ชเนติฯ โย โหติ อนุวาโท พหุชนาหิตาย พหุชนาสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนุสฺสานํฯ เอวรูปเญฺจ ตุเมฺห, ภิกฺขเว, อนุวาทมูลํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา สมนุปเสฺสยฺยาถ, ตตฺร ตุเมฺห, ภิกฺขเว, ตเสฺสว ปาปกสฺส อนุวาทมูลสฺส ปหานาย วายเมยฺยาถฯ เอวรูปเญฺจ ตุเมฺห, ภิกฺขเว, อนุวาทมูลํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา น สมนุปเสฺสยฺยาถ, ตตฺร ตุเมฺห, ภิกฺขเว, ตเสฺสว ปาปกสฺส อนุวาทมูลสฺส อายตึ อนวสฺสวาย ปฏิปเชฺชยฺยาถฯ เอวเมตสฺส ปาปกสฺส อนุวาทมูลสฺส ปหานํ โหติฯ เอวเมตสฺส ปาปกสฺส อนุวาทมูลสฺส อายตึ อนวสฺสโว โหติฯ อิมานิ ฉ อนุวาทมูลานิ อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํฯ

‘‘กตมานิตีณิ อกุสลมูลานิ อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํ? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ภิกฺขุํ ลุทฺธจิตฺตา อนุวทนฺติ, ทุฏฺฐจิตฺตา อนุวทนฺติ, มูฬฺหจิตฺตา อนุวทนฺติ – สีลวิปตฺติยา วา, อาจารวิปตฺติยา วา,

ทิฏฺฐิวิปตฺติยา วา, อาชีววิปตฺติยา วาฯ อิมานิ ตีณิ อกุสลมูลานิ อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํฯ

‘‘กตมานิ ตีณิ กุสลมูลานิ อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํ? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ภิกฺขุํ อลุทฺธจิตฺตา อนุวทนฺติ, อทุฏฺฐจิตฺตา อนุวทนฺติ, อมูฬฺหจิตฺตา อนุวทนฺติ – สีลวิปตฺติยา วา, อาจารวิปตฺติยา วา, ทิฏฺฐิวิปตฺติยา วา, อาชีววิปตฺติยา วาฯ อิมานิ ตีณิ กุสลมูลานิ อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํฯ

‘‘กตโม กาโย [กตโม จ กาโย (สฺยา. กํ.)]อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํ? อิเธกจฺโจ ทุพฺพณฺโณ โหติ, ทุทฺทสฺสิโก, โอโกฏิมโก, พหฺวาพาโธ, กาโณ วา, กุณี วา, ขญฺโช วา, ปกฺขหโต วา, เยน นํ อนุวทนฺติฯ อยํ กาโย อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํฯ

‘‘กตมา วาจา อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํ? อิเธกจฺโจ ทุพฺพโจ โหติ, มมฺมโน, เอฬคลวาโจ, ยาย นํ อนุวทนฺติฯ อยํ วาจา อนุวาทาธิกรณสฺส มูลํฯ

๒๑๘. ‘‘อาปตฺตาธิกรณสฺส กึ มูลํ? ฉ อาปตฺติสมุฏฺฐานา อาปตฺตาธิกรณสฺส มูลํฯ อตฺถาปตฺติ กายโต สมุฏฺฐาติ, น วาจโต, น จิตฺตโตฯ อตฺถาปตฺติ วาจโต สมุฏฺฐาติ, น กายโต, น จิตฺตโตฯ อตฺถาปตฺติ กายโต จ วาจโต จ สมุฏฺฐาติ, น จิตฺตโตฯ อตฺถาปตฺติ กายโต จ จิตฺตโต จ สมุฏฺฐาติ, น วาจโตฯ อตฺถาปตฺติ วาจโต จ จิตฺตโต จ สมุฏฺฐาติ, น กายโตฯ อตฺถาปตฺติ กายโต จ วาจโต จ จิตฺตโต จ สมุฏฺฐาติฯ อิเม ฉ อาปตฺติสมุฏฺฐานา อาปตฺตาธิกรณสฺส มูลํฯ

๒๑๙. ‘‘กิจฺจาธิกรณสฺส กึ มูลํ? กิจฺจาธิกรณสฺส เอกํ มูลํ – สโงฺฆฯ

๒๒๐. ‘‘วิวาทาธิกรณํ กุสลํ, อกุสลํ, อพฺยากตํฯ วิวาทาธิกรณํ สิยา กุสลํ, สิยา อกุสลํ, สิยา อพฺยากตํฯ ตตฺถ กตมํ วิวาทาธิกรณํ กุสลํ? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู กุสลจิตฺตา วิวทนฺติ – ธโมฺมติ วา อธโมฺมติ วา…เป.… ทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วา อทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วาฯ ยํ ตตฺถ ภณฺฑนํ กลโห วิคฺคโห วิวาโท นานาวาโท อญฺญถาวาโท วิปจฺจตาย โวหาโร เมธคํ – อิทํ วุจฺจติ วิวาทาธิกรณํ กุสลํฯ

‘‘ตตฺถ กตมํ วิวาทาธิกรณํ อกุสลํ? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู อกุสลจิตฺตา วิวทนฺติ – ธโมฺมติ วา อธโมฺมติ วา…เป.… ทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วา อทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วาฯ ยํ ตตฺถ ภณฺฑนํ กลโห วิคฺคโห วิวาโท นานาวาโท อญฺญถาวาโท วิปจฺจตาย โวหาโร เมธคํ – อิทํ วุจฺจติ วิวาทาธิกรณํ อกุสลํฯ

‘‘ตตฺถ กตมํ วิวาทาธิกรณํ อพฺยากตํ? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู อพฺยากตจิตฺตา วิวทนฺติ – ธโมฺมติ วา อธโมฺมติ วา…เป.… ทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วา อทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วาฯ ยํ ตตฺถ ภณฺฑนํ กลโห วิคฺคโห วิวาโท นานาวาโท อญฺญถาวาโท วิปจฺจตาย โวหาโร เมธคํ – อิทํ วุจฺจติ วิวาทาธิกรณํ อพฺยากตํฯ

๒๒๑. ‘‘อนุวาทาธิกรณํ กุสลํ, อกุสลํ, อพฺยากตํฯ อนุวาทาธิกรณํ สิยา กุสลํ, สิยา อกุสลํ, สิยา อพฺยากตํฯ ตตฺถ กตมํ อนุวาทาธิกรณํ กุสลํ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ภิกฺขุํ กุสลจิตฺตา อนุวทนฺติ – สีลวิปตฺติยา วา, อาจารวิปตฺติยา วา, ทิฏฺฐิวิปตฺติยา วา, อาชีววิปตฺติยา วาฯ โย ตตฺถ อนุวาโท

อนุวทนา อนุลฺลปนา อนุภณนา อนุสมฺปวงฺกตา อพฺภุสฺสหนตา อนุพลปฺปทานํ – อิทํ วุจฺจติ อนุวาทาธิกรณํ กุสลํฯ

“ตตฺถ กตมํ อนุวาทาธิกรณํ อกุสลํ? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ภิกฺขุํ อกุสลจิตฺตา อนุวทนฺติ – สีลวิปตฺติยา วา, อาจารวิปตฺติยา วา, ทิฏฺฐิวิปตฺติยา วา, อาชีววิปตฺติยา วาฯ โย ตตฺถ อนุวาโท อนุวทนา อนุลฺลปนา อนุภณนา อนุสมฺปวงฺกตา อพฺภุสฺสหนตา อนุพลปฺปทานํ – อิทํ วุจฺจติ อนุวาทาธิกรณํ อกุสลํฯ

“ตตฺถ กตมํ อนุวาทาธิกรณํ อพฺยากตํ? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ภิกฺขุํ อพฺยากตจิตฺตา อนุวทนฺติ – สีลวิปตฺติยา วา, อาจารวิปตฺติยา วา, ทิฏฺฐิวิปตฺติยา วา, อาชีววิปตฺติยา วาฯ โย ตตฺถ อนุวาโท อนุวทนา อนุลฺลปนา อนุภณนา อนุสมฺปวงฺกตา อพฺภุสฺสหนตา อนุพลปฺปทานํ – อิทํ วุจฺจติ อนุวาทาธิกรณํ อพฺยากตํฯ

๒๒๒. “อาปตฺตาธิกรณํ กุสลํ [อิทํ ปทํ เกสุจิ นตฺถิ], อกุสลํ, อพฺยากตํ? อาปตฺตาธิกรณํ สิยา อกุสลํ, สิยา อพฺยากตํ; นตฺถิ อาปตฺตาธิกรณํ กุสลํฯ ตตฺถ กตมํ อาปตฺตาธิกรณํ อกุสลํ? ยํ ชานนฺโต สญฺชานนฺโต เจจฺจ อภิวิตริตฺวา วีติกฺกโม – อิทํ วุจฺจติ อาปตฺตาธิกรณํ อกุสลํฯ

“ตตฺถ กตมํ อาปตฺตาธิกรณํ อพฺยากตํ? ยํ อชานนฺโต อสญฺชานนฺโต อเจจฺจ อนภิวิตริตฺวา วีติกฺกโม – อิทํ วุจฺจติ อาปตฺตาธิกรณํ อพฺยากตํฯ

๒๒๓. “กิจฺจาธิกรณํ กุสลํ, อกุสลํ, อพฺยากตํ? กิจฺจาธิกรณํ สิยา กุสลํ, สิยา อกุสลํ, สิยา อพฺยากตํฯ ตตฺถ กตมํ กิจฺจาธิกรณํ กุสลํ? ยํ สโงฺฆ กุสลจิโตฺต กมฺมํ กโรติ – อปโลกนกมฺมํ, ญตฺติกมฺมํ, ญตฺติทุติยกมฺมํ, ญตฺติจตุตฺถกมฺมํ – อิทํ วุจฺจติ กิจฺจาธิกรณํ กุสลํฯ

“ตตฺถ กตมํ กิจฺจาธิกรณํ อกุสลํ? ยํ สโงฺฆ อกุสลจิโตฺต กมฺมํ กโรติ – อปโลกนกมฺมํ, ญตฺติกมฺมํ, ญตฺติทุติยกมฺมํ, ญตฺติจตุตฺถกมฺมํ – อิทํ วุจฺจติ กิจฺจาธิกรณํ อกุสลํฯ

“ตตฺถ กตมํ กิจฺจาธิกรณํ อพฺยากตํ? ยํ สโงฺฆ อพฺยากตจิโตฺต กมฺมํ กโรติ – อปโลกนกมฺมํ, ญตฺติกมฺมํ, ญตฺติทุติยกมฺมํ, ญตฺติจตุตฺถกมฺมํ – อิทํ วุจฺจติ กิจฺจาธิกรณํ อพฺยากตํฯ

๒๒๔. [ปริ. ๓๕๕] “วิวาโท วิวาทาธิกรณํ, วิวาโท โน อธิกรณํ, อธิกรณํ โน วิวาโท, อธิกรณเญฺจว วิวาโท จฯ สิยา วิวาโท วิวาทาธิกรณํ, สิยา วิวาโท โน อธิกรณํ, สิยา อธิกรณํ โน วิวาโท, สิยา อธิกรณเญฺจว วิวาโท จฯ

“ตตฺถ กตโม วิวาโท วิวาทาธิกรณํ? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู วิวทนฺติ – ธโมฺมติ วา อธโมฺมติ วา…เป.… ทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วา อทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วาฯ ยํ ตตฺถ ภณฺฑนํ กลโห วิคฺคโห วิวาโท นานาวาโท อญฺญถาวาโท วิปจฺจตาย โวหาโร เมธคํ – อยํ วิวาโท วิวาทาธิกรณํฯ

“ตตฺถกตโม วิวาโท โน อธิกรณํ? มาตาปิ ปุเตฺตน วิวทติ, ปุโตฺตปิ มาตรา วิวทติ, ปิตาปิ ปุเตฺตน วิวทติ, ปุโตฺตปิ ปิตรา วิวทติ, ภาตาปิ ภาตรา วิวทติ, ภาตาปิ ภคินิยา วิวทติ, ภคินีปิ ภาตรา วิวทติ, สหาโยปิ สหาเยน วิวทติ – อยํ วิวาโท โน อธิกรณํฯ

“ตตฺถ กตมํ อธิกรณํ โน วิวาโท? อนุวาทาธิกรณํ, อาปตฺตาธิกรณํ, กิจฺจาธิกรณํ – อิทํ อธิกรณํ โน วิวาโทฯ

“ตตฺถ กตมํ อธิกรณเญฺจว วิวาโท จ? วิวาทาธิกรณํ อธิกรณเญฺจว วิวาโท จฯ

๒๒๕. [ปริ. ๓๕๖] “อนุวาโท อนุวาทาธิกรณํ, อนุวาโท โน อธิกรณํ, อธิกรณํ โน อนุวาโท, อธิกรณเญฺจว อนุวาโท จฯ สิยา อนุวาโท อนุวาทาธิกรณํ, สิยา อนุวาโท โน อธิกรณํ, สิยา อธิกรณํ โน อนุวาโท, สิยา อธิกรณเญฺจว อนุวาโท จฯ

“ตตฺถ กตโม อนุวาโท อนุวาทาธิกรณํ? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ภิกฺขุํ อนุวทนฺติ – สีลวิปตฺติยา วา, อาจารวิปตฺติยา วา , ทิฏฺฐิวิปตฺติยา วา, อาชีววิปตฺติยา วาฯ โย ตตฺถ อนุวาโท อนุวทนา อนุลฺลปนา อนุภณนาอนุสมฺปวงฺกตา อพฺภุสฺสหนตา อนุพลปฺปทานํ – อยํ อนุวาโท อนุวาทาธิกรณํฯ

“ตตฺถ กตโม อนุวาโท โน อธิกรณํ? มาตาปิ ปุตฺตํ อนุวทติ, ปุโตฺตปิ มาตรํ อนุวทติ, ปิตาปิ ปุตฺตํ อนุวทติ, ปุโตฺตปิ ปิตรํ อนุวทติ, ภาตาปิ ภาตรํ อนุวทติ, ภาตาปิ ภคินึ อนุวทติ, ภคินีปิ ภาตรํ อนุวทติ, สหาโยปิ สหายํ อนุวทติ – อยํ อนุวาโท โน อธิกรณํฯ

“ตตฺถ กตมํ อธิกรณํ โน อนุวาโท? อาปตฺตาธิกรณํ, กิจฺจาธิกรณํ, วิวาทาธิกรณํ – อิทํ อธิกรณํ โน อนุวาโทฯ

“ตตฺถ กตมํ อธิกรณเญฺจว อนุวาโท จ? อนุวาทาธิกรณํ อธิกรณเญฺจว อนุวาโท จฯ

๒๒๖. [ปริ. ๓๕๗] “อาปตฺติ อาปตฺตาธิกรณํ, อาปตฺติ โน อธิกรณํ, อธิกรณํ โน อาปตฺติ, อธิกรณเญฺจว อาปตฺติ จฯ สิยา อาปตฺติ อาปตฺตาธิกรณํ, สิยา อาปตฺติ โน อธิกรณํ, สิยา อธิกรณํ โน อาปตฺติ, สิยา อธิกรณเญฺจว อาปตฺติ จฯ “ตตฺถ กตมํอาปตฺติ อาปตฺตาธิกรณํ? ปญฺจปิ อาปตฺติกฺขนฺธา อาปตฺตาธิกรณํ, สตฺตปิ อาปตฺติกฺขนฺธา อาปตฺตาธิกรณํ – อยํ อาปตฺติ อาปตฺตาธิกรณํฯ

“ตตฺถ กตมํ อาปตฺติ โน อธิกรณํ? โสตาปตฺติ สมาปตฺติ – อยํ อาปตฺติ โน อธิกรณํ ฯ

“ตตฺถ กตมํ อธิกรณํ โน อาปตฺติ? กิจฺจาธิกรณํ, วิวาทาธิกรณํ, อนุวาทาธิกรณํ – อิทํ อธิกรณํ โน อาปตฺติฯ

“ตตฺถ กตมํ อธิกรณเญฺจว อาปตฺติ จ? อาปตฺตาธิกรณํ อธิกรณเญฺจว อาปตฺติ จฯ

๒๒๗. [ปริ. ๓๕๘] “กิจฺจํ กิจฺจาธิกรณํ, กิจฺจํ โน อธิกรณํ, อธิกรณํ โน กิจฺจํ, อธิกรณเญฺจว กิจฺจญฺจฯ สิยา กิจฺจํ กิจฺจาธิกรณํ, สิยา กิจฺจํ โน อธิกรณํ, สิยา อธิกรณํ โน กิจฺจํ, สิยา อธิกรณเญฺจว กิจฺจญฺจฯ

“ตตฺถ กตมํ กิจฺจํ กิจฺจาธิกรณํ? ยา สงฺฆสฺส กิจฺจยตา, กรณียตา, อปโลกนกมฺมํ, ญตฺติกมฺมํ, ญตฺติทุติยกมฺมํ, ญตฺติจตุตฺถกมฺมํ – อิทํ กิจฺจํ กิจฺจาธิกรณํฯ

‘‘ตตฺถ กตมํ กิจฺจํ โน อธิกรณํ? อาจริยกิจฺจํ, อุปชฺฌายกิจฺจํ, สมานุปชฺฌายกิจฺจํ, สมานาจริยกิจฺจํ – อิทํ กิจฺจํ โน อธิกรณํฯ

‘‘ตตฺถ กตมํ อธิกรณํ โน กิจฺจํ? วิวาทาธิกรณํ, อนุวาทาธิกรณํ, อาปตฺตาธิกรณํ – อิทํ อธิกรณํ โน กิจฺจํฯ

‘‘ตตฺถ กตมํ อธิกรณเญฺจว กิจฺจญฺจ? กิจฺจาธิกรณํ อธิกรณเญฺจว กิจฺจญฺจฯ

๙. อธิกรณวูปสมนสมโถ

สมฺมุขาวินโย

๒๒๘. [ปริ. ๒๙๒-๒๙๓, ๓๐๗ อาทโย] ‘‘วิวาทาธิกรณํ กติหิ สมเถหิ สมฺมติ? วิวาทาธิกรณํ ทฺวีหิ สมเถหิ สมฺมติ – สมฺมุขาวินเยน จ, เยภุยฺยสิกาย จฯ สิยา วิวาทาธิกรณํ เอกํ สมถํ อนาคมฺม เยภุยฺยสิกํ, เอเกน สมเถน สเมยฺย – สมฺมุขาวินเยนาติ? สิยาติสฺส วจนียํฯ ยถา กถํ วิย? อิธปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู วิวทนฺติ – ธโมฺมติ วา อธโมฺมติ วา, วินโยติ วา อวินโยติ วา, ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตนาติ วา อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตนาติ วา, อาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ วา อนาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ วา, ปญฺญตฺตํ ตถาคเตนาติ วา อปญฺญตฺตํ ตถาคเตนาติ วา, อาปตฺตีติ วา อนาปตฺตีติ วา, ลหุกา อาปตฺตีติ วา ครุกา อาปตฺตีติ วา, สาวเสสา อาปตฺตีติ วา อนวเสสา อาปตฺตีติ วา, ทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วา อทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ วาฯ

‘‘เต เจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู สโกฺกนฺติ ตํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ, อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ วูปสนฺตํฯ เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยนฯ กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมิํ? สงฺฆสมฺมุขตา, ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา, ปุคฺคลสมฺมุขตาฯ กา จ ตตฺถ สงฺฆสมฺมุขตา? ยาวติกา ภิกฺขู กมฺมปฺปตฺตา เต อาคตา โหนฺติ, ฉนฺทารหานํ ฉโนฺท อาหโฎ โหติ, สมฺมุขีภูตา น ปฎิโกฺกสนฺติ – อยํ ตตฺถ สงฺฆสมฺมุขตาฯ กา จตตฺถ ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา ? เยน ธเมฺมน เยน วินเยน เยน สตฺถุสาสเนน ตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ – อยํ ตตฺถ ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตาฯ กา จ ตตฺถ ปุคฺคลสมฺมุขตา? โย จ วิวทติ, เยน จ วิวทติ, อุโภ อตฺถปจฺจตฺถิกา สมฺมุขีภูตา โหนฺติ – อยํ ตตฺถ ปุคฺคลสมฺมุขตาฯ เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ การโก อุโกฺกเฎติ, อุโกฺกฎนกํ ปาจิตฺติยํ; ฉนฺททายโก ขียติ, ขียนกํ ปาจิตฺติยํฯ

๒๒๙. ‘‘เต เจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู น สโกฺกนฺติ ตํ อธิกรณํ ตสฺมิํ อาวาเส วูปสเมตุํ, เตหิ, ภิกฺขเว, ภิกฺขูหิ, ยสฺมิํ อาวาเส สมฺพหุลา [พหุตรา (สี. สฺยา.)] ภิกฺขู, โส อาวาโส คนฺตโพฺพฯ เต เจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ตํ อาวาสํ คจฺฉนฺตา อนฺตรามเคฺค สโกฺกนฺติ ตํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ, อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ วูปสนฺตํฯ เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยน ฯ กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมิํ? สงฺฆสมฺมุขตา, ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา, ปุคฺคลสมฺมุขตาฯ กา จ ตตฺถ สงฺฆสมฺมุขตา? ยาวติกา ภิกฺขู กมฺมปฺปตฺตา เต อาคตา โหนฺติ, ฉนฺทารหานํ ฉโนฺท อาหโฎ โหติ, สมฺมุขีภูตา น ปฎิโกฺกสนฺติ – อยํ ตตฺถ สงฺฆสมฺมุขตาฯ กา จ ตตฺถ ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา? เยน ธเมฺมน เยน วินเยน เยน สตฺถุสาสเนน ตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ – อยํ ตตฺถ ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตาฯ กา จ ตตฺถ ปุคฺคลสมฺมุขตา? โย จ วิวทติ, เยน จ วิวทติ, อุโภ อตฺถปจฺจตฺถิกา สมฺมุขีภูตา โหนฺติ – อยํ ตตฺถ

ปุคฺคลสมฺมุขตาฯ เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ การโก อุโกฺกเฏติ, อุโกฺกฏนกํ ปาจิตฺติยํ; ฉนฺททายโก ขียติ, ขียนกํ ปาจิตฺติยํฯ

๒๓๐. ‘‘เตเจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ตํ อาวาสํ อาคจฺฉนฺตา อนฺตรามเคฺค น สโกฺกนฺติ ตํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ, เตหิ, ภิกฺขเว, ภิกฺขูหิ, ตํ อาวาสํ คนฺตฺวา อาวาสิกา ภิกฺขู เอวมสฺสุ วจนียา – ‘อิทํ โข, อาวุโส, อธิกรณํ เอวํ ชาตํ, เอวํ สมุปฺปนฺนํ; สาธายสฺมนฺตา อิมํ อธิกรณํ วูปสเมนฺตุ ธเมฺมน วินเยน สตฺถุสาสเนน, ยถยิทํ อธิกรณํ สุวูปสนฺตํ อสฺสา’ติฯ

‘‘สเจ , ภิกฺขเว, อาวาสิกา ภิกฺขู วุฑฺฒตรา โหนฺติ, อาคนฺตุกา ภิกฺขู นวกตรา, เตหิ, ภิกฺขเว, อาวาสิเกหิ ภิกฺขูหิ อาคนฺตุกา ภิกฺขู เอวมสฺสุ วจนียา – ‘อิงฺฆ ตุเมฺห, อายสฺมโนฺต, มุหุตฺตํ เอกมนฺตํ โหถ, ยาว มยํ มเนฺตมา’ติฯ สเจ ปน, ภิกฺขเว, อาวาสิกา ภิกฺขู นวกตรา โหนฺติ, อาคนฺตุกา ภิกฺขู วุฑฺฒตรา, เตหิ, ภิกฺขเว, อาวาสิเกหิ ภิกฺขูหิ อาคนฺตุกา ภิกฺขู เอวมสฺสุ วจนียา – ‘เตน หิ ตุเมฺห, อายสฺมโนฺต, มุหุตฺตํ อิเธว ตาว โหถ, ยาว มยํ มเนฺตมา’ติฯ

‘‘สเจ ปน, ภิกฺขเว, อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ มนฺตยมานานํ เอวํ โหติ – ‘น มยํ สโกฺกม อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ ธเมฺมน วินเยน สตฺถุสาสเนนา’ติ, น ตํ อธิกรณํ อาวาสิเกหิ ภิกฺขูหิ สมฺปฏิจฺฉิตพฺพํฯ สเจ ปน, ภิกฺขเว, อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ มนฺตยมานานํ เอวํ โหติ – ‘สโกฺกม มยํ อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ ธเมฺมน วินเยน สตฺถุสาสเนนา’ติ, เตหิ, ภิกฺขเว, อาวาสิเกหิ ภิกฺขูหิ อาคนฺตุกา ภิกฺขู เอวมสฺสุ วจนียา – ‘สเจ ตุเมฺห, อายสฺมโนฺต, อมฺหากํ อิมํ อธิกรณํ ยถาชาตํ ยถาสมุปฺปนฺนํ อาโรเจสฺสถ, ยถา จ มยํ อิมํ อธิกรณํ วูปสเมสฺสาม ธเมฺมน วินเยน สตฺถุสาสเนน ตถา สุวูปสนฺตํ ภวิสฺสติฯ เอวํ มยํ อิมํ อธิกรณํ สมฺปฏิจฺฉิสฺสามฯ โน เจ ตุเมฺห, อายสฺมโนฺต, อมฺหากํ อิมํ อธิกรณํ ยถาชาตํ ยถาสมุปฺปนฺนํ อาโรเจสฺสถ, ยถา จ มยํ อิมํ อธิกรณํ วูปสเมสฺสาม ธเมฺมน วินเยน สตฺถุสาสเนน ตถา น สุวูปสนฺตํ ภวิสฺสติ, น มยํ อิมํ อธิกรณํ สมฺปฏิจฺฉิสฺสามา’ติฯ เอวํ สุปริคฺคหิตํ โข, ภิกฺขเว, กตฺวา อาวาสิเกหิ ภิกฺขูหิ ตํ อธิกรณํ สมฺปฏิจฺฉิตพฺพํฯ

‘‘เตหิ, ภิกฺขเว, อาคนฺตุเกหิ ภิกฺขูหิ อาวาสิกา ภิกฺขู เอวมสฺสุ วจนียา – ‘ยถาชาตํ ยถาสมุปฺปนฺนํ มยํ อิมํ อธิกรณํ อายสฺมนฺตานํ อาโรเจสฺสามฯ สเจ อายสฺมนฺตา สโกฺกนฺติ เอตฺตเกน วา เอตฺตเกน วา อนฺตเรน อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ ธเมฺมน วินเยน สตฺถุสาสเนน ตถา สุวูปสนฺตํ ภวิสฺสติฯ เอวํ มยํ อิมํ อธิกรณํ อายสฺมนฺตานํ นิยฺยาเทสฺสามฯ โน เจ อายสฺมนฺตา สโกฺกนฺติ เอตฺตเกน วา เอตฺตเกน วา อนฺตเรน อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ ธเมฺมน วินเยน สตฺถุสาสเนน ตถา น สุวูปสนฺตํ ภวิสฺสติ, น มยํ อิมํ อธิกรณํ อายสฺมนฺตานํ นิยฺยาเทสฺสาม ฯ มยเมว อิมสฺส อธิกรณสฺส สามิโน ภวิสฺสามา’ติฯ เอวํ สุปริคฺคหิตํ โข, ภิกฺขเว, กตฺวา อาคนฺตุเกหิ ภิกฺขูหิ ตํ อธิกรณํ อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ นิยฺยาเทตพฺพํฯ

‘‘เต เจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู สโกฺกนฺติ ตํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ, อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ วูปสนฺตํฯ เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยนฯ กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมึ? สงฺฆสมฺมุขตา, ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา, ปุคฺคลสมฺมุขตา…เป…. เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ การโก อุโกฺกเฏติ, อุโกฺกฏนกํ ปาจิตฺติยํ; ฉนฺททายโก ขียติ, ขียนกํ ปาจิตฺติยํฯ

อุพฺพาหิกายวูปสมนํ

๒๓๑. ‘‘เตหิ เจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขูหิ ตสฺมึ อธิกรเณ วินิจฺฉิยมาเน อนนฺตานิ [อนคฺคานิ (สี.)]เจว ภสฺสานิ ชายนฺติ, น เจกสฺส [น เจตสฺส (ก.)] ภาสิตสฺส อโตฺถ วิญฺญายติ, อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เอวรูปํ อธิกรณํ อุพฺพาหิกาย วูปสเมตุํฯ ‘‘ทสหงฺคหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อุพฺพาหิกาย สมฺมนฺนิตโพฺพ – สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปโนฺน อณุมเตฺตสุ วเชฺชสุ ภยทสฺสาวี, สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ; พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มเชฺฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ, ธาตา [ธตา (สี. สฺยา.)]วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฎฺฐิยา สุปฺปฎิวิทฺธา; อุภยานิ โข ปนสฺส ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน สฺวาคตานิ โหนฺติ สุวิภตฺตานิ สุปฺปวตฺตีนิ สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส อนุพฺยญฺชนโส ; วินเย โข ปน ฐิโต [เฉโก (ก.)] โหติ อสํหีโร; ปฎิพโล โหติ อุโภ อตฺถปจฺจตฺถิเก อสฺสาเสตุํ สญฺญาเปตุํ นิชฺฌาเปตุํ เปเกฺขตุํ ปสาเทตุํ; อธิกรณสมุปฺปาทวูปสมนกุสโล โหติ; อธิกรณํ ชานาติ; อธิกรณสมุทยํ ชานาติ; อธิกรณนิโรธํ ชานาติ; อธิกรณนิโรธคามินิปฎิปทํ ชานาติฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อิเมหิ ทสหงฺคหิ สมนฺนาคตํ ภิกฺขุํ อุพฺพาหิกาย สมฺมนฺนิตุํฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, สมฺมนฺนิตโพฺพฯ ปฐมํ ภิกฺขุ ยาจิตโพฺพ, ยาจิตฺวา พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฎิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

๒๓๒. ‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อมฺหากํ อิมสฺมึ อธิกรเณ วินิจฺฉิยมาเน อนนฺตานิ เจว ภสฺสานิ ชายนฺติ, น เจกสฺส ภาสิตสฺส อโตฺถ วิญฺญายติฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ อิตฺถนฺนามญฺจ อิตฺถนฺนามญฺจ ภิกฺขุํ สมฺมเนฺนยฺย อุพฺพาหิกาย อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตุํฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อมฺหากํ อิมสฺมึ อธิกรเณ วินิจฺฉิยมาเน อนนฺตานิ เจว ภสฺสานิ ชายนฺติ, น เจกสฺส ภาสิตสฺส อโตฺถ วิญฺญายติฯ สโงฺฆ อิตฺถนฺนามญฺจ อิตฺถนฺนามญฺจ ภิกฺขุํ สมฺมนฺนติ อุพฺพาหิกาย อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตุํฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส จ อิตฺถนฺนามสฺส จ ภิกฺขุโน สมฺมุติ อุพฺพาหิกาย อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘สมฺมโต สเงฺฆน อิตฺถนฺนาโม จ อิตฺถนฺนาโม จ ภิกฺขุ อุพฺพาหิกาย อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตุํฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

‘‘เต เจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู สโกฺกนฺติ ตํ อธิกรณํ อุพฺพาหิกาย วูปสเมตุํ, อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ วูปสนฺตํฯ เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยนฯ กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมึ? ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา, ปุคฺคลสมฺมุขตา…เป.… เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ การโก อุโกฺกเฎติ, อุโกฺกฎนกํ ปาจิตฺติยํฯ

๒๓๓. ‘‘เตหิ เจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขูหิ ตสฺมึ อธิกรเณ วินิจฺฉิยมาเน ตตฺราสฺส ภิกฺขุ ธมฺมกถิโก, ตสฺส เนว สุตฺตํ อาคตํ โหติ, โน สุตฺตวิภโงฺค, โส อตฺถํ อสลฺลเกฺขเนฺต พฺยญฺชนจฺฉายาย อตฺถํ ปฎิพาหติ, พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฎิพเลน เต ภิกฺขู ญาเปตพฺพา –

‘‘สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺตาฯ อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ ธมฺมกถิโกฯ อิมสฺส เนว สุตฺตํ อาคตํ โหติ, โน สุตฺตวิภโงฺคฯ โส อตฺถํ อสลฺลเกฺขเนฺต พฺยญฺชนจฺฉายาย อตฺถํ ปฎิพาหติฯ ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ , อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ วุฎฺฐาเปตฺวา อวเสสา อิมํ อธิกรณํ วูปสเมยฺยามาติฯ

‘‘เต เจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ตํ ภิกฺขุํ วุฏฺฐาเปตฺวา สโกฺกนฺติ ตํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ, อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ วูปสนฺตํฯ เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยนฯ กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมิํ? ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา, ปุคฺคลสมฺมุขตา…เป.… เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ การโก อุโกฺกเฏติ, อุโกฺกฏนกํ ปาจิตฺติยํฯ

‘‘เตหิ เจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขูหิ ตสฺมิํ อธิกรเณ วินิจฺฉิยมาเน ตตฺราสฺส ภิกฺขุ ธมฺมกถิโก, ตสฺส สุตฺตญฺหิ โข อาคตํ โหติ, โน สุตฺตวิภโงฺค, โส อตฺถํ อสลฺลเกฺขโนฺต พฺยญฺชนจฺฉายาย อตฺถํ ปฏิพาหติ, พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน เต ภิกฺขู ญาเปตพฺพา –

‘‘สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺตาฯ อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ ธมฺมกถิโกฯ อิมสฺส สุตฺตญฺหิ โข อาคตํ โหติ, โน สุตฺตวิภโงฺคฯ โส อตฺถํ อสลฺลเกฺขโนฺต พฺยญฺชนจฺฉายาย อตฺถํ ปฏิพาหติฯ ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ, อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ วุฏฺฐาเปตฺวา อวเสสา อิมํ อธิกรณํ วูปสเมยฺยามาติฯ

‘‘เต เจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ตํ ภิกฺขุํ วุฏฺฐาเปตฺวา สโกฺกนฺติ ตํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ, อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ วูปสนฺตํฯ เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยนฯ กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมิํ? ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา, ปุคฺคลสมฺมุขตา…เป.… เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ การโก อุโกฺกเฏติ, อุโกฺกฏนกํ ปาจิตฺติยํฯ

เยภุยฺยสิกาวินโย

๒๓๔. ‘‘เต เจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู น สโกฺกนฺติ ตํ อธิกรณํ อุพฺพาหิกาย วูปสเมตุํ, เตหิ, ภิกฺขเว, ภิกฺขูหิ ตํ อธิกรณํ สงฺฆสฺส นิยฺยาเทตพฺพํ – ‘น มยํ [น จ มยํ (ก.)], ภเนฺต, สโกฺกมอิมํ อธิกรณํ อุพฺพาหิกาย วูปสเมตุํ, สโงฺฆว อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตู’ติฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เอวรูปํ อธิกรณํ เยภุยฺยสิกาย วูปสเมตุํฯ ปญฺจหเงฺคหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สลากคฺคาหาปโก สมฺมนฺนิตโพฺพ – โย น ฉนฺทาคติํ คเจฺฉยฺย, น โทสาคติํ คเจฺฉยฺย, น โมหาคติํ คเจฺฉยฺย, น ภยาคติํ คเจฺฉยฺย, คหิตาคหิตญฺจ ชาเนยฺย…เป.… เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, สมฺมนฺนิตโพฺพฯ ปฐมํ ภิกฺขุ ยาจิตโพฺพ, ยาจิตฺวา พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ สลากคฺคาหาปกํ สมฺมเนฺนยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ สโงฺฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ สลากคฺคาหาปกํ สมฺมนฺนติฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สลากคฺคาหาปกสฺส สมฺมุติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘สมฺมโต สเงฺฆน อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ สลากคฺคาหาปโกฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

‘‘เตน สลากคฺคาหาปเกน ภิกฺขุนา สลากา คาเหตพฺพาฯ ยถา พหุตรา ภิกฺขู ธมฺมวาทิโน วทนฺติ ตถา ตํ อธิกรณํ วูปสเมตพฺพํฯ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ วูปสนฺตํฯ เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยน จ, เยภุยฺยสิกาย จฯ กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมิํ? สงฺฆสมฺมุขตา, ธมฺมสมฺมุขตา, วินย

สมฺมุขตา, ปุคฺคลสมฺมุขตาฯ กา จ ตตฺถ สงฺฆสมฺมุขตา? ยาวติกา ภิกฺขู กมฺมปฺปตฺตา เต อาคตา โหนฺติ, ฉนฺทารหานํ ฉนฺโท อาหโฏ โหติ, สมฺมุขีภูตา น ปฏิโกฺกสนฺติ – อยํ ตตฺถ สงฺฆสมฺมุขตาฯ กา จ ตตฺถ ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา? เยน ธเมฺมน เยน วินเยน เยน สตฺถุสาสเนน ตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ – อยํ ตตฺถ ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา ฯ กา จ ตตฺถ ปุคฺคลสมฺมุขตา? โย จ วิวทติ, เยน จ วิวทติ, อุโภ อตฺถปจฺจตฺถิกา สมฺมุขีภูตา โหนฺติ – อยํ ตตฺถ ปุคฺคลสมฺมุขตาฯ กา จ ตตฺถ เยภุยฺยสิกาย? ยา เยภุยฺยสิกากมฺมสฺส กิริยา กรณํ อุปคมนํ อชฺฌุปคมนํ อธิวาสนา อปฺปฏิโกฺกสนา – อยํ ตตฺถ เยภุยฺยสิกายฯ เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ การโก อุโกฺกเฏติ, อุโกฺกฏนกํ ปาจิตฺติยํ; ฉนฺททายโก ขียติ, ขียนกํ ปาจิตฺติย''นฺติฯ

ติวิธสลากคฺคาโห

๒๓๕. เตนโข ปน สมเยน สาวตฺถิยา เอวํ ชาตํ เอวํ สมุปฺปนฺนํ อธิกรณํ โหติฯ อถ โข เต ภิกฺขู – อสนฺตุฏฺฐา สาวตฺถิยา สงฺฆสฺส อธิกรณวูปสมเนน – อโสฺสสุํ โข อมุกสฺมึ กิร อาวาเส สมฺพหุลา เถรา วิหรนฺติ พหุสฺสุตา อาคตาคมา ธมฺมธรา วินยธรา มาติกาธรา ปณฺฑิตา วิยตฺตา เมธาวิโน ลชฺชิโน กุกฺกุจฺจกา สิกฺขากามาฯ เต เจ เถรา อิมํ อธิกรณํ วูปสเมยฺยุํ ธเมฺมน วินเยน สตฺถุสาสเนน, เอวมิทํ อธิกรณํ สุวูปสนฺตํ อสฺสาติฯ อถ โข เต ภิกฺขู ตํ อาวาสํ คนฺตฺวา เต เถเร เอตทโวจุํ – ''อิทํ, ภเนฺต, อธิกรณํ เอวํ ชาตํ, เอวํ สมุปฺปนฺนํฯ สาธุ, ภเนฺต, เถรา อิมํ อธิกรณํ วูปสเมนฺตุ ธเมฺมน วินเยน สตฺถุสาสเนน, ยถยิทํ อธิกรณํ สุวูปสนฺตํ อสฺสา''ติฯ อถ โข เต เถรา – ยถา สาวตฺถิยา สเงฺฆน อธิกรณํ วูปสมิตํ ตถา สุวูปสนฺตนฺติ [ยถา สุวูปสนฺตํ (สี. สฺยา.)] – ตถา ตํ อธิกรณํ วูปสเมสุํ ฯ

อถ โข เต ภิกฺขู – อสนฺตุฏฺฐา สาวตฺถิยา สงฺฆสฺส อธิกรณวูปสมเนน, อสนฺตุฏฺฐา สมฺพหุลานํ เถรานํ อธิกรณวูปสมเนน – อโสฺสสุํ โข อมุกสฺมึ กิร อาวาเส ตโย เถรา วิหรนฺติ…เป.… เทฺว เถรา วิหรนฺติ…เป.… เอโก เถโร วิหรติ พหุสฺสุโต อาคตาคโม ธมฺมธโร วินยธโร มาติกาธโร ปณฺฑิโต วิยโตฺต เมธาวี ลชฺชี กุกฺกุจฺจโก สิกฺขากาโมฯ โส เจ เถโร อิมํ อธิกรณํ วูปสเมยฺย ธเมฺมน วินเยน สตฺถุสาสเนน, เอวมิทํ อธิกรณํ สุวูปสนฺตํ อสฺสาติฯ อถ โข เต ภิกฺขู ตํ อาวาสํ คนฺตฺวา ตํ เถรํ เอตทโวจุํ – ''อิทํ, ภเนฺต, อธิกรณํ เอวํ ชาตํ, เอวํ สมุปฺปนฺนํฯ สาธุ, ภเนฺต, เถโร อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตุ ธเมฺมน วินเยน สตฺถุสาสเนน, ยถยิทํ อธิกรณํ สุวูปสนฺตํ อสฺสา''ติฯ อถ โข โส เถโร – ยถา สาวตฺถิยา สเงฺฆน อธิกรณํ วูปสมิตํ, ยถา สมฺพหุเลหิ เถเรหิ อธิกรณํ วูปสมิตํ, ยถา ตีหิ เถเรหิ อธิกรณํ วูปสมิตํ, ยถา ทฺวีหิ เถเรหิ อธิกรณํ วูปสมิตํ, ตถา สุวูปสนฺตนฺติ – ตถา ตํ อธิกรณํ วูปสเมสิฯ

อถ โข เต ภิกฺขู อสนฺตุฏฺฐา สาวตฺถิยา สงฺฆสฺส อธิกรณวูปสมเนน, อสนฺตุฏฺฐา สมฺพหุลานํ เถรานํ อธิกรณวูปสมเนน, อสนฺตุฏฺฐา ติณฺณํ เถรานํ อธิกรณวูปสมเนน, อสนฺตุฏฺฐา ทฺวินฺนํ เถรานํ อธิกรณวูปสมเนน, อสนฺตุฏฺฐา เอกสฺส เถรสฺส อธิกรณวูปสมเนน, เยน ภควา เตนุปสงฺกมิํสุ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป.… ''นิหตเมตํ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ สนฺตํ วูปสนฺตํ สุวูปสนฺตํฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เตสํ ภิกฺขูนํ สญฺญตฺติยา ตโย สลากคฺคาเห – คูฬฺหกํ, สกณฺณชปฺปกํ, วิวฏกํฯ

‘‘กถญฺจ , ภิกฺขเว, คูฬฺหโก สลากคฺคาโห โหติ? เตน สลากคฺคาหาปเกน ภิกฺขุนา สลากาโย วณฺณาวณฺณาโย กตฺวา เอกเมโก ภิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย – ‘อยํ เอวํวาทิสฺส สลากา, อยํ เอวํวาทิสฺส สลากาฯ ยํ อิจฺฉสิ ตํ คณฺหาหี’ติฯ คหิเต วตฺตโพฺพ – ‘มา จ กสฺสจิ ทเสฺสหี’ติฯ สเจ ชานาติ – อธมฺมวาที พหุตราติ, ทุคฺคโหติ, ปจฺจุกฺกฑฺฒิตพฺพํฯ สเจ ชานาติ – ธมฺมวาที พหุตราติ, สุคฺคโหติ, สาเวตพฺพํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, คูฬฺหโก สลากคฺคาโห โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, สกณฺณชปฺปโก สลากคฺคาโห โหติ? เตน สลากคฺคาหาปเกน ภิกฺขุนา เอกเมกสฺส ภิกฺขุโน อุปกณฺณเก อาโรเจตพฺพํ – ‘อยํ เอวํวาทิสฺส สลากา, อยํ เอวํวาทิสฺส สลากาฯ ยํ อิจฺฉสิ ตํ คณฺหาหี’ติฯ คหิเต วตฺตโพฺพ – ‘มา จ กสฺสจิ อาโรเจหี’ติฯ สเจ ชานาติ – อธมฺมวาที พหุตราติ, ทุคฺคโหติ, ปจฺจุกฺกฑฺฒิตพฺพํฯ สเจ ชานาติ – ธมฺมวาที พหุตราติ, สุคฺคโหติ, สาเวตพฺพํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, สกณฺณชปฺปโก สลากคฺคาโห โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, วิวฏโก สลากคฺคาโห โหติ? สเจ ชานาติ – ธมฺมวาที พหุตราติ, วิสฺสเฏฺฐเนว วิวเฏน คาเหตโพฺพ ฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, วิวฏโก สลากคฺคาโห โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ตโย สลากคฺคาหา’’ติฯ

สติวินโย

๒๓๖. [ปริ. ๒๙๒-๒๙๓, ๓๐๗ อาทโย]‘‘อนุวาทาธิกรณํกติหิ สมเถหิ สมฺมติ? อนุวาทาธิกรณํ จตูหิ สมเถหิ สมฺมติ – สมฺมุขาวินเยน จ, สติวินเยน จ, อมูฬฺหวินเยน จ, ตสฺสปาปิยสิกาย จฯ สิยา อนุวาทาธิกรณํ เทฺว สมเถ อนาคมฺม – อมูฬฺหวินยญฺจ, ตสฺสปาปิยสิกญฺจ; ทฺวีหิ สมเถหิ สเมฺมยฺย – สมฺมุขาวินเยน จ, สติวินเยน จาติ? สิยาติสฺส วจนียํฯ ยถา กถํ วิย? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ภิกฺขุํ อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสนฺติฯ ตสฺส โข, ภิกฺขเว [ตสฺส โข ตํ ภิกฺขเว (สฺยา. ก.)], ภิกฺขุโน สติเวปุลฺลปฺปตฺตสฺส สติวินโย ทาตโพฺพฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, ทาตโพฺพ –

‘‘เตน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุนา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺค กริตฺวา…เป.… เอวมสฺส วจนีโย – ‘มํ, ภเนฺต, ภิกฺขู อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสนฺติฯ โสหํ, ภเนฺต , สติเวปุลฺลปฺปโตฺต สงฺฆํ สติวินยํ ยาจามี’ติฯ ทุติยมฺปิ ยาจิตโพฺพฯ ตติยมฺปิ ยาจิตโพฺพฯ พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ ภิกฺขู อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสนฺติฯ โส สติเวปุลฺลปฺปโตฺต สงฺฆํ สติวินยํ ยาจติ ฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สติเวปุลฺลปฺปตฺตสฺสสติวินยํ ทเทยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ ภิกฺขู อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสนฺติฯ โส สติเวปุลฺลปฺปโตฺต สงฺฆํ สติวินยํ ยาจติฯ สโงฺฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สติเวปุลฺลปฺปตฺตสฺส สติวินยํ เทติฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สติเวปุลฺลปฺปตฺตสฺส สติวินยสฺส ทานํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ…เป.… ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ…เป.…ฯ

‘‘ทิโนฺน สงฺเฆน อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สติเวปุลฺลปฺปตฺตสฺส สติวินโยฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

‘‘อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ วูปสนฺตํฯ เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยน จ สติวินเยน จฯ กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมึ? สงฺฆสมฺมุขตา, ธมฺมสมฺมุขตา , วินยสมฺมุขตา, ปุคฺคลสมฺมุขตา… เป…. กา จ ตตฺถ ปุคฺคลสมฺมุขตา? โย จ อนุวทติ, ยญฺจ อนุวทติ, อุโภ สมฺมุขีภูตา โหนฺติ – อยํ ตตฺถ ปุคฺคลสมฺมุขตาฯ กิญฺจ ตตฺถ สติวินยสฺมึ? ยา สติวินยสฺส กมฺมสฺส กิริยา กรณํ อุปคมนํ อชฺฌุปคมนํ อธิวาสนา อปฺปฏิโกฺกสนา – อิทํ ตตฺถ สติวินยสฺมึฯ เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ การโก อุโกฺกเฏติ, อุโกฺกฏนกํ ปาจิตฺติยํ; ฉนฺททายโก ขียติ, ขียนกํ ปาจิตฺติยํฯ

อมูฬฺหวินโย

๒๓๗. ‘‘สิยา อนุวาทาธิกรณํ เทฺว สมเถ อนาคมฺม – สติวินยญฺจ, ตสฺสปาปิยสิกญฺจ; ทฺวีหิ สมเถหิ สเมฺมยฺย – สมฺมุขาวินเยน จ, อมูฬฺหวินเยนจาติ? สิยาติสฺส วจนียํฯ ยถา กถํ วิย? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อุมฺมตฺตโก โหติ จิตฺตวิปริยาสกโต ฯ เตน อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ โหติ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ ตํ ภิกฺขู อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน อชฺฌาจิเณฺณน อาปตฺติยา โจเทนฺติ – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติฯ โส เอวํ วเทติ – ‘อหํ โข, อาวุโส, อุมฺมตฺตโก อโหสึ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน เม อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ นาหํ ตํ สรามิฯ มูเฬฺหน เม เอตํ กต’นฺติฯ เอวมฺปิ นํ วุจฺจมานา โจเทเนฺตว – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติฯ ‘‘ตสฺส โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน อมูฬฺหสฺส อมูฬฺหวินโย ทาตโพฺพฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, ทาตโพฺพ –

‘‘เตน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุนา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา…เป…. เอวมสฺส วจนีโย – ‘อหํ, ภเนฺต, อุมฺมตฺตโก อโหสึ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน เม อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ มํ ภิกฺขู อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน อชฺฌาจิเณฺณน อาปตฺติยา โจเทนฺติ – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติฯ ตฺยาหํ เอวํ วทามิ – ‘อหํ โข, อาวุโส, อุมฺมตฺตโก อโหสึ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน เม อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ นาหํ ตํ สรามิฯ มูเฬฺหน เม เอตํ กต’นฺติ ฯ เอวมฺปิ มํ วุจฺจมานา โจเทเนฺตว – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติฯ ‘โสหํ, ภเนฺต, อมูโฬฺห สงฺฆํ อมูฬฺหวินยํ ยาจามี’ติฯ ทุติยมฺปิ ยาจิตโพฺพฯ ตติยมฺปิ ยาจิตโพฺพฯ พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ อุมฺมตฺตโก อโหสิ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ ตํ ภิกฺขู อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน อชฺฌาจิเณฺณน อาปตฺติยา โจเทนฺติ – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติฯ โส เอวํ วเทติ – ‘อหํ โข, อาวุโส, อุมฺมตฺตโก อโหสึ จิตฺตวิปริยาสกโตฯ เตน เม อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ นาหํ ตํ สรามิฯ มูเฬฺหน เม เอตํ กต’นฺติฯ เอวมฺปิ นํ วุจฺจมานา โจเทเนฺตว – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติฯ โส อมูโฬฺห สงฺฆํ อมูฬฺหวินยํ ยาจติฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน อมูฬฺหสฺส อมูฬฺหวินยํ ทเทยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภนฺเต, สงฺโฆ. อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ อุมฺมตฺตโก อโหสิ จิตฺตวิปริยาสกโต. เตน อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํ. ตํ ภิกฺขู อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน อชฺฌาจิเณฺณน อาปตฺติยา โจเทนฺติ – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ. โส เอวํ วเทติ – ‘อหํ โข, อาวุโส, อุมฺมตฺตโก อโหสึ จิตฺตวิปริยาสกโต. เตน เม อุมฺมตฺตเกน จิตฺตวิปริยาสกเตน พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํ. นาหํ ตํ สรามิ. มูฬฺเหน เม เอตํ กต’นฺติ. เอวมฺปิ นํ วุจฺจมานา โจเทนฺเตว – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ. โส อมูโฬฺห สงฺฆํ อมูฬฺหวินยํ ยาจติ. สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน อมูฬฺหสฺส อมูฬฺหวินยํ เทติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน อมูฬฺหสฺส อมูฬฺหวินยสฺส ทานํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

‘‘ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ…เป.… ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ…เป.….

‘‘ทินฺโน สเงฺฆน อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน อมูฬฺหสฺส อมูฬฺหวินโย. ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติ.

‘‘อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ วูปสนฺตํ. เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยน จ, อมูฬฺหวินเยน จ. กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมึ? สงฺฆสมฺมุขตา, ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา, ปุคฺคลสมฺมุขตา…เป.… กิญฺจ ตตฺถ อมูฬฺหวินยสฺมึ ? ยา อมูฬฺหวินยสฺส กมฺมสฺส กิริยา กรณํ อุปคมนํ อชฺฌุปคมนํ อธิวาสนา อปฺปฏิโกฺกสนา – อิทํ ตตฺถ อมูฬฺหวินยสฺมึ. เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ การโก อุโกฺกเฏติ, อุโกฺกฏนกํ ปาจิตฺติยํ; ฉนฺททายโก ขียติ, ขียนกํ ปาจิตฺติยํ.

ตสฺสปาปิยสิกาวินโย

๒๓๘. ‘‘สิยา อนุวาทาธิกรณํ เทฺว สมเถ อนาคมฺม – สติวินยญฺจ, อมูฬฺหวินยญฺจ ; ทฺวีหิ สมเถหิ สเมฺมยฺย – สมฺมุขาวินเยน จ, ตสฺสปาปิยสิกาย จาติ? สิยาติสฺส วจนียํ. ยถา กถํ วิย? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ภิกฺขุํ สงฺฆมเชฺฌ ครุกาย อาปตฺติยา โจเทติ – ‘สรตายสฺมา เอวรูปึ ครุกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา, ปาราชิกํ วา ปาราชิกสามนฺตํ วา’ติ. โส เอวํ วเทติ – ‘น โข อหํ, อาวุโส, สรามิ เอวรูปึ ครุกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา, ปาราชิกํ วา ปาราชิกสามนฺตํ วา’ติ. ตเมนํ โส นิเพฺพเฐนฺตํ อติเวเฐติ – ‘อิงฺฆายสฺมา สาธุกเมว ชานาหิ, ยทิ สรสิ เอวรูปึ ครุกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา, ปาราชิกํ วา ปาราชิกสามนฺตํ วา’ติ. โส เอวํ วเทติ – ‘น โข อหํ, อาวุโส, สรามิ เอวรูปึ ครุกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา, ปาราชิกํ วา ปาราชิกสามนฺตํ วา. สรามิ จ โข อหํ, อาวุโส, เอวรูปึ อปฺปมตฺติกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา’ติ. ตเมนํ โส นิเพฺพเฐนฺตํ อติเวเฐติ – ‘อิงฺฆายสฺมา สาธุกเมว ชานาหิ, ยทิ สรสิ เอวรูปึ ครุกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา, ปาราชิกํ วา ปาราชิกสามนฺตํ วา’ติ. โส เอวํ วเทติ – ‘อิมญฺหิ นามาหํ, อาวุโส, อปฺปมตฺติกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา อปุโฎฺฐ ปฎิชานิสฺสามิ. กึ ปนาหํ เอวรูปึ ครุกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา, ปาราชิกํ วา ปาราชิกสามนฺตํ วา, ปุโฎฺฐ น ปฎิชานิสฺสามี’ติ? โส เอวํ วเทติ – ‘อิมญฺหิ นาม ตฺวํ, อาวุโส, อปฺปมตฺติกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา อปุโฎฺฐ น ปฎิชานิสฺสสิ. กึ ปน ตฺวํ เอวรูปึ ครุกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา, ปาราชิกํ วา ปาราชิกสามนฺตํ วา, อปุโฎฺฐ ปฎิชานิสฺสสิ? อิงฺฆายสฺมา สาธุกเมว ชานาหิ, ยทิ สรสิ เอวรูปึ ครุกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา, ปาราชิกํ วา ปาราชิกสามนฺตํ วา’ติ. โส เอวํ วเทสิ – ‘สรามิ โข อหํ, อาวุโส, เอวรูปึ ครุกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา, ปาราชิกํ วา ปาราชิกสามนฺตํ วา. ทวา เม เอตํ วุตฺตํ, รวา เม เอตํ วุตฺตํ – นาหํ ตํ ส

รามิ เอวรูปึ ครุกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา, ปาราชิกํ วา ปาราชิกสามนฺตํ วา’ติฯ ตสฺส โข, ภิกฺขเว [ตสฺส โข ตํ ภิกฺขเว (ก.) ตสฺส ขฺวตํ ภิกฺขเว (สฺยา.)], ภิกฺขุโน ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กาตพฺพํฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, กาตพฺพํฯ พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต สโงฺฆฯ อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ สงฺฆมเชฺฌ ครุกาย อาปตฺติยา อนุยุญฺชิยมาโน อวชานิตฺวา ปฏิชานาติ, ปฏิชานิตฺวา อวชานาติ, อเญฺญนาญฺญํ ปฏิจรติ, สมฺปชานมุสา ภาสติฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กเรยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ สงฺฆมเชฺฌ ครุกาย อาปตฺติยา อนุยุญฺชิยมาโน อวชานิตฺวา ปฏิชานาติ, ปฏิชานิตฺวา อวชานาติ, อเญฺญนาญฺญํ ปฏิจรติ, สมฺปชานมุสา ภาสติฯ สโงฺฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ กโรติฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ตสฺสปาปิยสิกากมฺมสฺส กรณํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ…เป.… ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ…เป.…ฯ

‘‘กตํ สเงฺฆน อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

‘‘อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํวูปสนฺตํฯ เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยน จ, ตสฺสปาปิยสิกาย จฯ กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมึ? สงฺฆสมฺมุขตา, ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา…เป.… กา จ ตตฺถ ตสฺสปาปิยสิกาย? ยา ตสฺสปาปิยสิกากมฺมสฺส กิริยา กรณํ อุปคมนํ อชฺฌุปคมนํ อธิวาสนา อปฺปฏิโกฺกสนา – อยํ ตตฺถ ตสฺสปาปิยสิกายฯ เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ การโก อุโกฺกเฏติ, อุโกฺกฏนกํ ปาจิตฺติยํ; ฉนฺททายโก ขียติ, ขียนกํ ปาจิตฺติยํฯ

ปฏิญฺญาตกรณํ

๒๓๙. [ปริ. ๒๙๕, ๓๐๖, ๓๐๘ อาทโย]‘‘อาปตฺตาธิกรณํ กติหิ สมเถหิ สมฺมติ? อาปตฺตาธิกรณํ ตีหิ สมเถหิ สมฺมติ – สมฺมุขาวินเยน จ, ปฏิญฺญาตกรเณน จ, ติณวตฺถารเกนจฯ สิยา อาปตฺตาธิกรณํ เอกํ สมถํ อนาคมฺม – ติณวตฺถารกํ, ทฺวีหิ สมเถหิ สเมฺมยฺย – สมฺมุขาวินเยน จ, ปฏิญฺญาตกรเณน จาติ? สิยาติสฺส วจนียํฯ ยถา กถํ วิย? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ลหุกํ อาปตฺตึ อาปโนฺน โหติฯ เตน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุนา เอกํ ภิกฺขุํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลิํ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย – ‘อหํ, อาวุโส, อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปโนฺน; ตํ ปฏิเทเสมี’ติฯ เตน วตฺตโพฺพ – ‘ปสฺสสี’ติ? ‘อาม ปสฺสามี’ติฯ ‘อายติํ สํวเรยฺยาสี’ติฯ

‘‘อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ วูปสนฺตํฯ เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยน จ, ปฏิญฺญาตกรเณน จฯ กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมึ? ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา, ปุคฺคลสมฺมุขตา…เป.… กา จ ตตฺถ ปุคฺคลสมฺมุขตา? โย จ เทเสติ, ยสฺส จ เทเสติ, อุโภ สมฺมุขีภูตา โหนฺติ – อยํ ตตฺถ ปุคฺคลสมฺมุขตาฯ กิญฺจ ตตฺถ ปฏิญฺญาตกรณสฺมึ? ยา ปฏิญฺญาตกรณสฺส กมฺมสฺส กิริยา กรณํ อุปคมนํ อชฺฌุปคมนํ อธิวาสนา อปฺปฏิโกฺกสนา – อิทํ ตตฺถ ปฏิญฺญาตกรณสฺมิํฯ เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ ปฏิคฺคาหโก อุโกฺกเฏติ, อุโกฺกฏนกํ ปาจิตฺติยํฯ เอวเญฺจตํ ลเภถ, อิเจฺจตํ กุ

สลํฯ โน เจ ลเภถ, เตน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุนา สมฺพหุเล ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา วุฑฺฒานํภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺสุ วจนียา – ‘อหํ, ภนฺเต, อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปนฺโน; ตํ ปฏิเทเสมี’ติฯ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนาปฏิพเลน เต ภิกฺขู ญาเปตพฺพา –

‘‘สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺตาฯ อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ อาปตฺตึ สรติ, วิวรติ, อุตฺตานึ กโรติ เทเสติฯ ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ, อหํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน อาปตฺตึ ปฏิคฺคเณฺหยฺยนฺติฯ เตน วตฺตโพฺพ – ‘ปสฺสสี’ติ? ‘อาม ปสฺสามี’ติฯ ‘อายตึ สํวเรยฺยาสี’ติฯ

‘‘อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ วูปสนฺตํฯ เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยน จ, ปฏิญฺญาตกรเณน จฯ กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมึ? ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา, ปุคฺคลสมฺมุขตา…เป.… กา จ ตตฺถ ปุคฺคลสมฺมุขตา? โย จ เทเสติ, ยสฺส จ เทเสติ, อุโภ สมฺมุขีภูตา โหนฺติ – อยํ ตตฺถ ปุคฺคลสมฺมุขตาฯ กิญฺจ ตตฺถ ปฏิญฺญาตกรณสฺมึ? ยา ปฏิญฺญาตกรณสฺส กมฺมสฺส กิริยา กรณํ อุปคมนํ อชฺฌุปคมนํ อธิวาสนา อปฺปฏิโกฺกสนา – อิทํ ตตฺถ ปฏิญฺญาตกรณสฺมึฯ เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ ปฏิคฺคาหโก อุโกฺกเฏติ, อุโกฺกฏนกํ ปาจิตฺติยํฯ เอวเญฺจตํ ลเภถ, อิเจฺจตํ กุสลํฯ โน เจ ลเภถ, เตน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุนา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา วุฑฺฒานํ ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย – ‘อหํ, ภนฺเต, อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปนฺโน; ตํ ปฏิเทเสมี’ติฯ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภนฺเต, สโงฺฆฯ อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ อาปตฺตึ สรติ, วิวรติ, อุตฺตานึ กโรติ, เทเสติฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน อาปตฺตึ ปฏิคฺคเณฺหยฺยนฺติฯ เตน วตฺตโพฺพ – ‘ปสฺสสี’ติ? ‘อาม ปสฺสามี’ติฯ ‘อายตึ สํวเรยฺยาสี’ติฯ

‘‘อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ วูปสนฺตํฯ เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยน จ, ปฏิญฺญาตกรเณน จ ฯ กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมึ? สงฺฆสมฺมุขตา, ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา, ปุคฺคลสมฺมุขตา…เป.… เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ ปฏิคฺคาหโก อุโกฺกเฏติ, อุโกฺกฏนกํ ปาจิตฺติยํ; ฉนฺททายโก ขียติ, ขียนกํ ปาจิตฺติยํฯ

ติณวตฺถารกํ

๒๔๐. ‘‘สิยา อาปตฺตาธิกรณํ เอกํ สมถํ อนาคมฺม – ปฏิญฺญาตกรณํ, ทฺวีหิ สมเถหิ สเมฺมยฺย – สมฺมุขาวินเยน จ, ติณวตฺถารเกน จาติ? สิยาติสฺส วจนียํฯ ยถา กถํ วิย? อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขูนํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ โหติ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ ตตฺร เจ ภิกฺขูนํ เอวํ โหติ – ‘อมฺหากํ โข ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวเตฺตยฺยา’ติฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เอวรูปํ อธิกรณํ ติณวตฺถารเกน วูปสเมตุํฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, วูปสเมตพฺพํฯ สเพฺพเหว เอกชฺฌํ สนฺนิปติตพฺพํ, สนฺนิปติตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อมฺหากํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวตฺเตยฺย ฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ อิมํ อธิกรณํ ติณวตฺถารเกน วูปสเมยฺย, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตนฺติฯ
‘‘เอกโตปกฺขิกานํ ภิกฺขูนํ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโก ปโกฺข ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺตาฯ อมฺหากํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวตฺเตยฺยฯ ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ, อหํ ยา เจว อายสฺมนฺตานํ อาปตฺติ, ยา จ อตฺตโน อาปตฺติ, อายสฺมนฺตานเญฺจว อตฺถาย, อตฺตโน จ อตฺถาย, สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน เทเสยฺยํ, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตนฺติฯ

๒๔๑. ‘‘อถาปเรสํ เอกโตปกฺขิกานํ ภิกฺขูนํ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโก ปโกฺข ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺตาฯ อมฺหากํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวตฺเตยฺยฯ ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ, อหํ ยา เจว อายสฺมนฺตานํ อาปตฺติ, ยา จ อตฺตโน อาปตฺติ, อายสฺมนฺตานเญฺจว อตฺถาย, อตฺตโน จ อตฺถาย, สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน เทเสยฺยํ, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตนฺติฯ

๒๔๒. ‘‘อถาปเรสํ เอกโตปกฺขิกานํ ภิกฺขูนํ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อมฺหากํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวตฺเตยฺยฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ ยา เจว อิเมสํ อายสฺมนฺตานํ อาปตฺติ, ยา จ อตฺตโน อาปตฺติ, อิเมสเญฺจว อายสฺมนฺตานํ อตฺถาย, อตฺตโน จ อตฺถาย, สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน เทเสยฺยํ, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตํฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อมฺหากํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺกนฺตํฯ สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กาเรสฺสาม, สิยาปิ ตํ อธิกรณํ กกฺขฬตฺตาย วาฬตฺตาย เภทาย สํวตฺเตยฺยฯ อหํ ยา เจว อิเมสํ อายสฺมนฺตานํ อาปตฺติ, ยา จ อตฺตโน อาปตฺติ, อิเมสเญฺจว อายสฺมนฺตานํ อตฺถาย, อตฺตโน จ อตฺถาย, สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน เทเสมิ, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตํฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อมฺหากํ อิมาสํ อาปตฺตีนํ สงฺฆมเชฺฌ ติณวตฺถารเกน เทสนา, ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘เทสิตา อมฺหากํ อิมา อาปตฺติโย สงฺฆมชฺเฌ ติณวตฺถารเกน , ฐเปตฺวา ถุลฺลวชฺชํ, ฐเปตฺวา คิหิปฺปฏิสํยุตฺตํฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

‘‘อถาปเรสํ…เป…. เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

‘‘อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ วูปสนฺตํฯ เกน วูปสนฺตํ? สมฺมุขาวินเยน จ, ติณวตฺถารเกน จฯ กิญฺจ ตตฺถ สมฺมุขาวินยสฺมิํ? สงฺฆสมฺมุขตา, ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา, ปุคฺคลสมฺมุขตาฯ

‘‘กา จ ตตฺถ สงฺฆสมฺมุขตา? ยาวติกา ภิกฺขู กมฺมปฺปตฺตา, เต อาคตา โหนฺติ, ฉนฺทารหานํ ฉนฺโท อาหโฏ โหติ, สมฺมุขีภูตา น ปฏิโกฺกสนฺติ – อยํ ตตฺถ สงฺฆสมฺมุขตาฯ

‘‘กา จ ตตฺถ ธมฺมสมฺมุขตา, วินยสมฺมุขตา? เยน ธเมฺมน เยน วินเยน เยน สตฺถุสาสเนน ตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ – อยํ ตตฺถ ธมฺมสมฺมุขตา , วินยสมฺมุขตาฯ

‘‘กา จ ตตฺถ ปุคฺคลสมฺมุขตา? โย จ เทเสติ, ยสฺส จ เทเสติ, อุโภ สมฺมุขีภูตา โหนฺติ – อยํ ตตฺถ ปุคฺคลสมฺมุขตาฯ

‘‘กิญฺจ ตตฺถ ติณวตฺถารกสฺมิํ? ยา ติณวตฺถารกสฺส กมฺมสฺส กิริยา กรณํ อุปคมนํ อชฺฌุปคมนํ อธิวาสนา อปฺปฏิโกฺกสนา – อิทํ ตตฺถ ติณวตฺถารกสฺมิํฯ เอวํ วูปสนฺตํ เจ, ภิกฺขเว, อธิกรณํ ปฏิคฺคาหโก อุโกฺกเฏติ, อุโกฺกฏนกํ ปาจิตฺติยํ; ฉนฺททายโก ขียติ, ขียนกํ ปาจิตฺติยํฯ

[ปริ. ๒๙๕, ๓๐๗, ๓๐๘]‘‘กิจฺจาธิกรณํ กติหิ สมเถหิ สมฺมติ? กิจฺจาธิกรณํ เอเกน สมเถน สมฺมติ – สมฺมุขาวินเยนา’’ติฯ

สมถกฺขนฺธกํ นิฏฺฐิตํ จตุตฺถํฯ